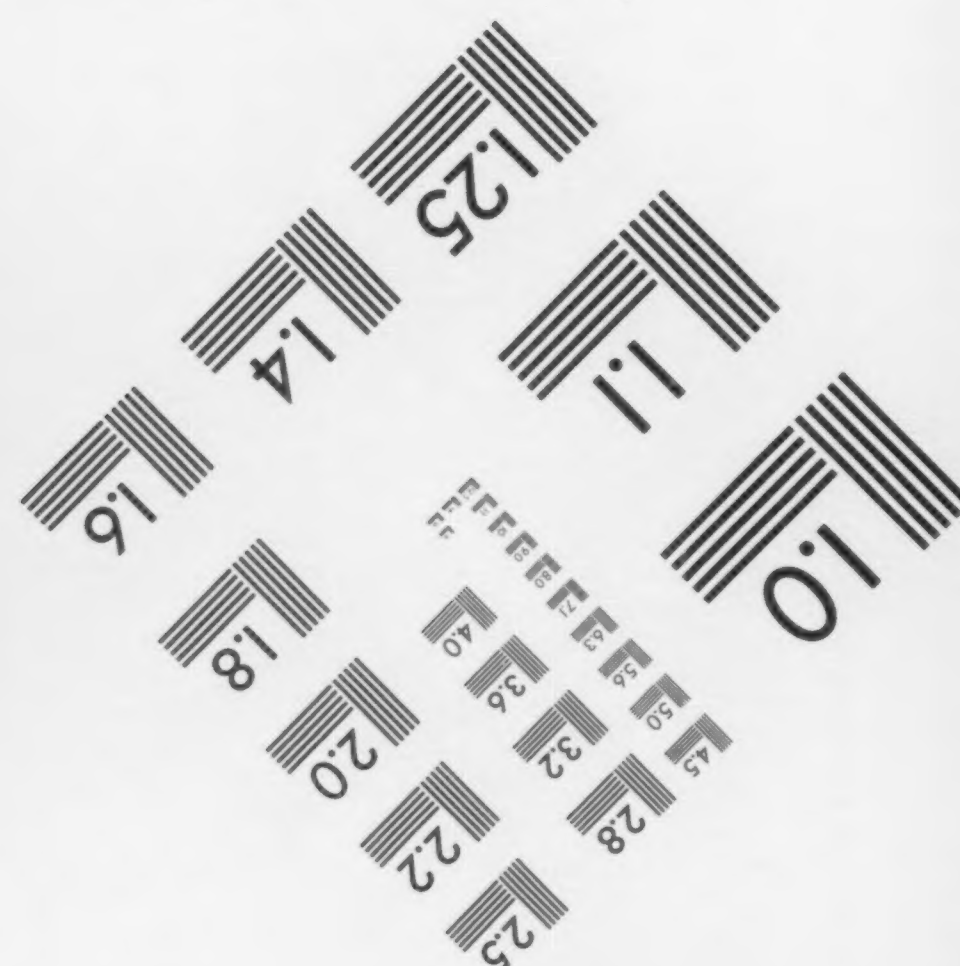
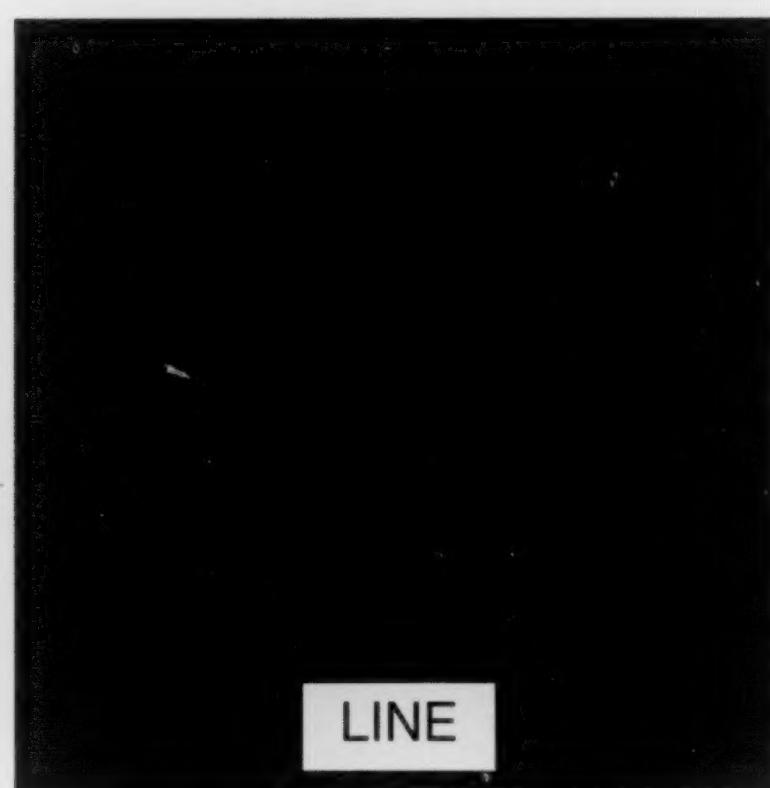
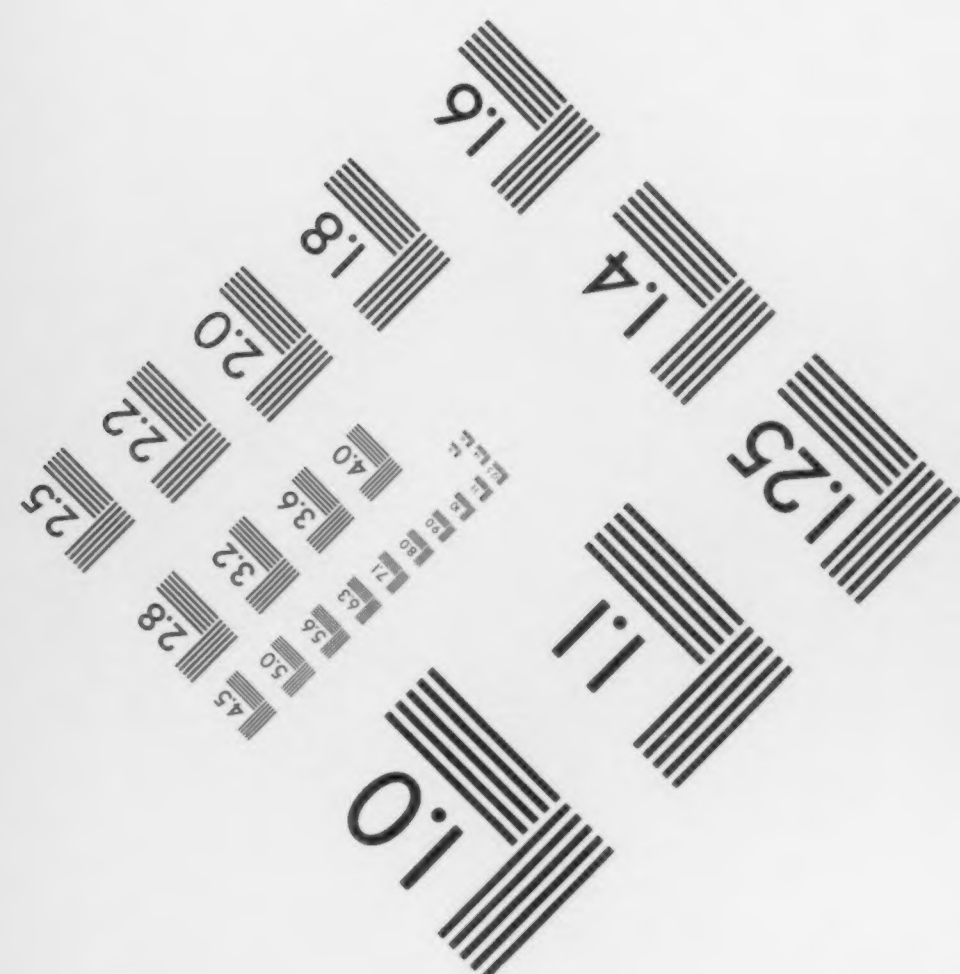
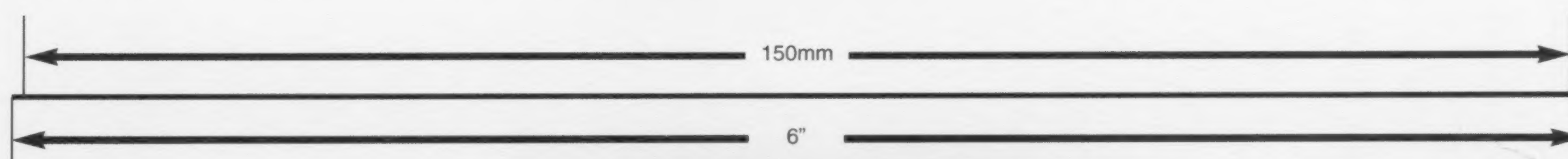
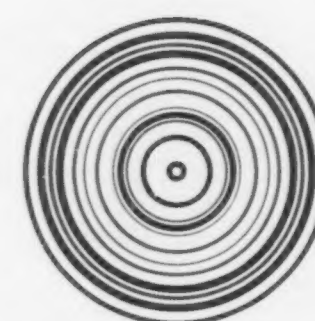
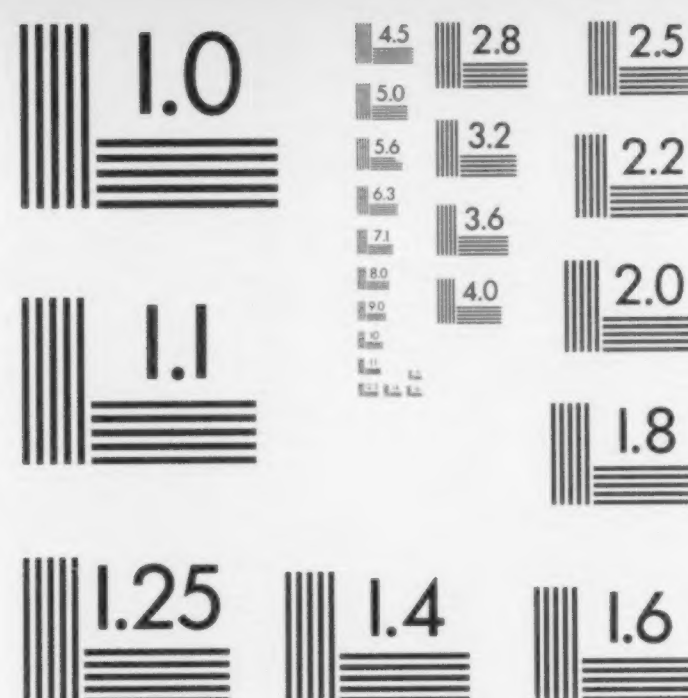
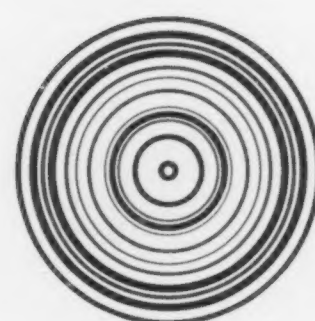
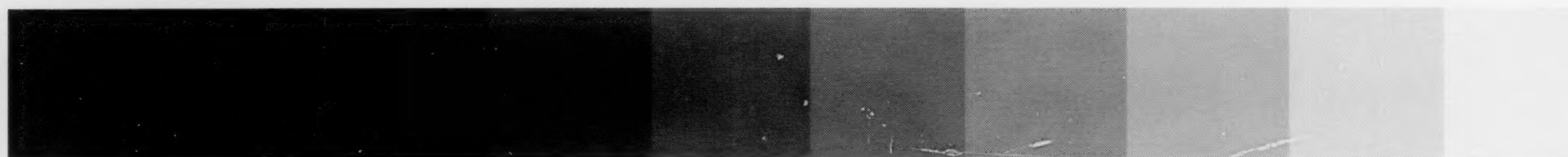
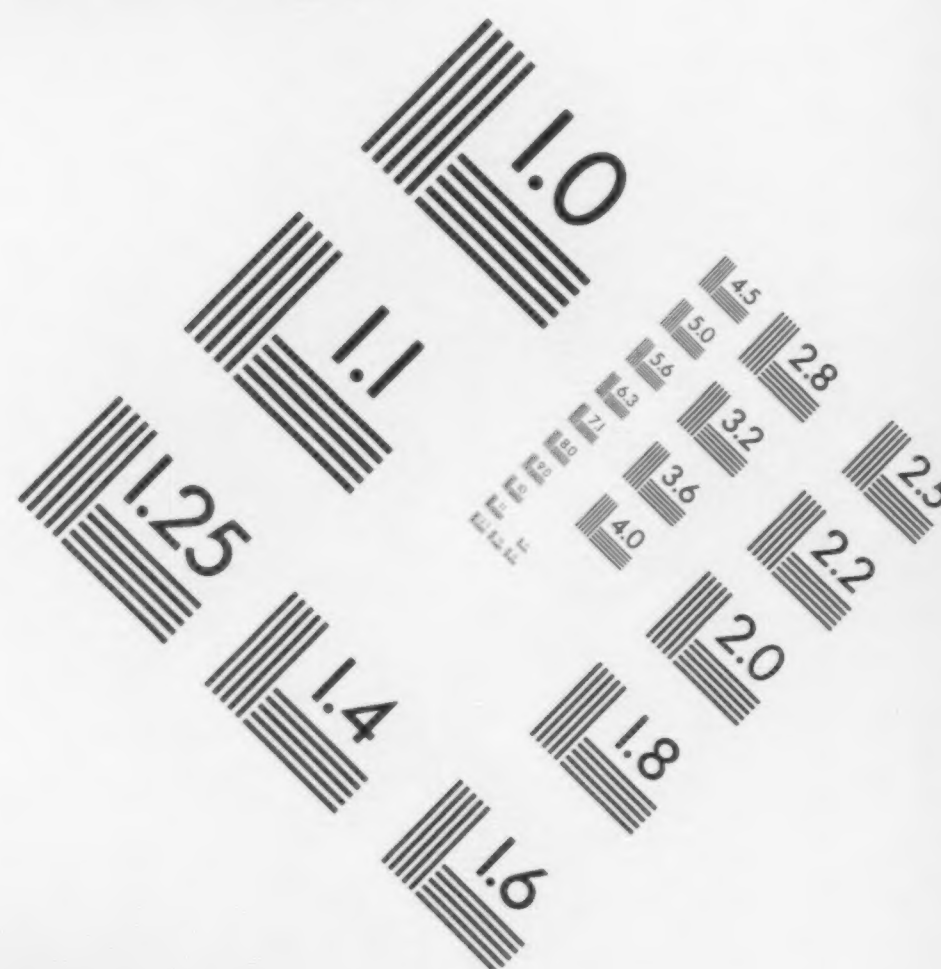
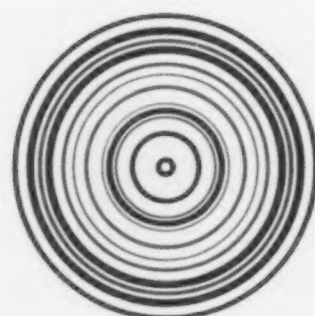
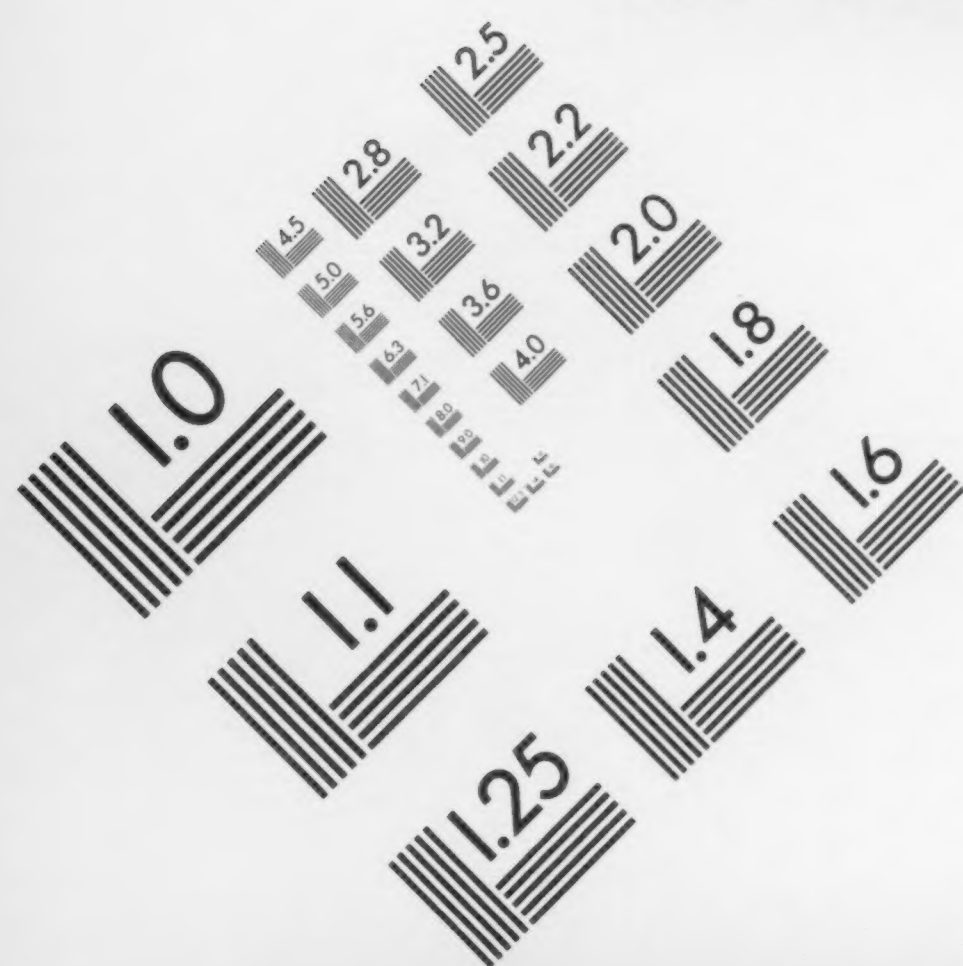

START

CONTROL TEST TARGET for Kodak Quality Monitoring

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww

Note: This target is intended for routine quality control checking and uniformity.
It is not to be used for certification of meeting any ANSI or ISO Standards for image quality requirements.
Note: To record background density, use a blank sheet of white paper.

A-2289 CAT 800 7403 Rev. 2/00 © Eastman Kodak Company, 2000 Printed in U.S.A.

Document Imaging
EASTMAN KODAK COMPANY
Rochester, New York 14650
1-800-232-8811

DOCUMENT
IMAGING

ST. CECILIA CONVENT
BOSTON

Microfilmed 2004
By the
Center for Jewish History

For
YIVO Institute
For Jewish Research

NEW YORK, NY

Reproduction may not be made
without permission.

YIDDISH
DRAMA

PRESERVATION
PROJECT

YIVO
LIBRARY

REEL

Y-2004-1875.5

Latteiner, Joseph.

**Di seyder nakht : a
lebensbild in fir akten un
tsvelf bilder.**

Pshemishl, 1908.

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET
YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2004- 1875.5

Latteiner, Joseph, 1853-1935.

Di seyder nakht : a lebensbild in fir akten un tsvelf bilder / muzik fon Prisel.

Pshemishl : Ferlag fon Amkroyt et Fraynd, 1908.

67 p.; 24 cm.

1. Yiddish drama.--lcsh
- I. Poland-Przemysl

ID: NXYH01-B13214 CC: 9114 DCF: [HBR]
CALL: /106140

Reduction ratio

X 10.0

דיא

סֵדֶרְנֶאכְט

א לעבענסבילד אין 4 אקטען און 12 בילדער

פון

יאזעף לאטיינער

==== מוזיק פאן פריסעל =====

פֿערלאג פֿאַן

אמקרויט עט פריינד, בוכהאנדלונג, פשעמישל.

1908

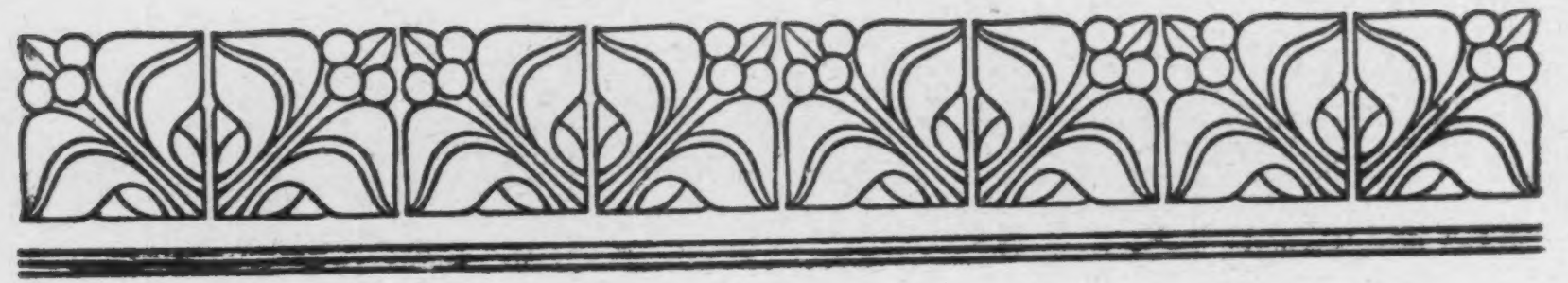
„ДИ СЕЙДЕРЬНАХТЪ“.

Издательство Амкравта и Фрейнда въ Перемислю (Австрия).
Типографія С. Л. Дейтшера, Подгурже-Краковъ.

Perl
215

פערזאנען:

זלמן קאהן, איין עהרנדיגער גרייז
דוד קאהן, זיין ברודער
מרים, זיינע פרוי
ראשעל, זיינע מאכטער
מאיר דרייער, איין שווער
שווערס פיק
ר' נעציל, א שמש
קארל ריוואן
דומיטריע ריוואן, זיין ברודער
קאטינקא
וואסילע מאלהאר, איין קומשער
איין אונטערזוכונגס ריכטער
פרעפעקט
דיא געשיכטע האנדעלט זיך אין גאלאטין אין דער
מאלדוויא אים יאהרע 1859.

ערשטער אקט

(בני דוד אין הויז)

שעהן מעבליערט, פערשיידענע בילדער אויף די ווענד, שטעלע, טיש, פינא, ביים אויפגעהן דעם פארהאנגס זעהט מען פערשיידענע יונגע מענער אונד מעדכען אנשטענדיג געקליידעט, מאכע זיטצען און פלוידערן, מאכע שטעהען אין פער- שיערענע גאסען, איינער זיצט ביים פינא און מאכט פאשאושען אלע האלטען בלעטער נאטען אין די הענד און קאנוועזיערען.
קארל: (פון דרויסען) וואלען זיך זיטנס בעמיהען פרייליין ראשעל, דיא הערשאפטען ווארטען אויף אונז.
ראשעל: איך בין שאהן פערטיג, הערר ריוואן קאמען זיך נעפעלינגס.
(קארל און ראשעל ערשיינען מיט א דיריגיר שטאק).
ארע: נאטען טאג הערר ריוואן, נאטען טאג פרייליין ראשעל.
קארל: נון מיינע הערשאפטען האפענטליך האבט איהר פלייסיג שטודיערט ניקט פערנעסען דאס דאס קאנצערט וועלכעס מארגען שטאטפירנדעט איזט פיר איינען וואהלשטיגען צוועק, אונד פיר זא איינעם עלענאנטען פובליקום וויא וויר ערנווארטען דארפען וויר אונז ניקט בלאמיערען.
ראשעל: (נעכען קארל ליעבפאל אנבליקענד) ווען הערר ריוואן איזט זעלבסט דער דיריגענט מוזען וויר בייפאל האבען, ניקט וואהר מיינע הער- שאפטען.
ארע: זא זא זא.
קארל: אלזא ביטע נעפעלינגסט, עס איזט יעצט דיא לעצטע פראבע.
(דוד, מרים, מאיר דרייער בלייבען ביי דער טהיר לוישענר און נישט שטעהרען, מאיר דרייער איז ענטציגט פון דער מוזיק, פאנגט אן שוילעהייט נאכצווינגען, דוד הייסט איהם שטילשווייגען ביי עס ענדיגט).
דוד: בראווא בראווא הערר ריוואן, אבער דארף איך בעטען דיא פראבע פיר איינע קורצע וויילע צו אונטערברעכען. דיא הערשאפטען ווערדען פיר דער האנד עטוואס געניעסען, ביטע דארט הייזן.

ארע : דאנקע דער קאהן (קאהר אב).

מאיר : (צו דוד) א דאס איז דער מאכער אליין.

דוד : דאס איז ער (פארשטעלענדיג) דער קארל ריוואן.

(קארל ריוואן מאיר'ן די האנד).

מאיר : (שטעלט זיך אליין פאר) מאיר דרייער דער וויסער שדכן פאן דער רויטער בריק. (אלע לאכען).

מרים : ביטע דער ריוואן, ענטשולדיגט די אונטערברעכונג וויר האבען אייגען געהערט זייערען נאכט בעקאמען.

ראשעל : אייגען נאכט מוטער ? ווער איז ער ?

דוד : געה נור הין, עס ווירד דין אנגענעהם איבעראשען מיין קינד.

ראשעל : אה וויא נייגעריג דאס מאכט מיר, דארף איך בעטען דער ריוואן (ביידע געארטט אב, דוד, מרים, מאיר זעען זיך).

מאיר : הכלל ר' דוד, וואסווע וואנט איהר צו דעם שידוך וואס איך האב איך אנגעגעבען.

דוד : אה, לאזט מיר צו פריערען מיט אייערע שידוכים ר' מאיר (לאכט) איך געדענק איך נאך פון ווארשוי, אז איהר קענט צוואמענפיהרען שיקר מיט שליםל.

מאיר : אבער ר' דוד, פערקויף איך אייך דען א קאטש אין א וואק, קוקט איהם פריער אן, וואס ארט אייך אז איהר וועט איהם אנקוקען, פאר אנקוקען פערלאנג איך קיין געלד.

דוד : (לאכט) ניין? ... א דאנק פאר דער טובה, דאך וואנט מיר איהר ווענט ערשט עטקיכע טעג דא אין גאלאטש וואו האט איהר שוין אזוי ניעד אנגעצאפט א חתן פאר מיין קינד ?

מאיר : חלילה, נישט דא האב איך איהם געפונען. פלוצים וועל איך אייך געבען א יונגען מאן פון דאנען ? איז דען דא אין גאלאטש א רעכטער יונגער מאן ? ניין ר' דוד פאר אזא גביר וויא איהר ווענט, האב איך געבראכט אומפארטירטע סחורה.

דוד : (לאכט) אומפארטירט ? פון וועלכער פאבריק ?

מאיר : פון דער רויטער בריק! ער איז אויך פון אייער געבורטשטאדט פון ווארשוי, און איז גראדע אצינד דא היער, איז מיר דער שידוך איינגעפאלען.

דוד : ווער איז ער ? ווער וועטען וויינע עלטערן ? קען איך ווי ?

מאיר : איהר מוזט ווי א ווארדא קענען. דעם פאטער רופט מען גדליה פערמפע און דיא מוטער ציפורה שויפער.

דוד : ווער וואנט איהר ?

מאיר : דאס הייסט אזוי רופט מען ווי ס'איז נור א צונאמען, אבער אויף דעם אמת'ן נאמען הייסט ער גדליה ביק, און דעם ווירן רופט מען טאדעס ביק. צעהן טויזענד רענדליך קען ער אייך שוין אפצעהלען אויף דעם טיש מוזמן.

דוד : (נישט הערענדיג) ווערט נור ווערט דיא פריידיגע איבעראשונג פון מיין קינד. (מרים אב).

מאיר : וואסווע ווייזט ויא דען נישט אז אייער עקטער ברודער ר' ולמן איז היינט א הער אנגעקומען ?

דוד : ניין, איך האב ויא געוואלט מיט דעם לעבען נאכט איבעראשען.

מאיר : וואס הייסט איבעראשען ?

דוד : אין מיין ברודערס הויז האט ויא איהרע נאנצע קינד הייט פערבראכט ער איז געוועזען איהר ערציהער און נאך מעהר אלס פאטער און דער אנקעל איז איהר דאס לעבעסטע און הייליגסטע אויף דער וועלט.

מאיר : ווייט מיר מוחל, איך פערשטעה נישט אז איהר טאטע מאמע לעבען ביז הונדערט און צוואנציג יאהר, וואו קוקט וי דען צו אייער ברודער אין הויז ?

דוד : אה דאס איז איינע טרויריגע ערניערונג, געדענקט איהר פאר א יאהר צוואנציג דעם שרעקליכען איבערפאל איבער יודען ?

מאיר : צו איך געדענק נאך יענעם בלוטיגען פסח, ווען איך האב יעדע מינוט געזעהן דעם טויט פאר דיא אויגען, און מיין ווייב געביד גראדע דאמאלס איז איהר אנגעקומען צו ליגען אין קימפעט, אוי, דערמאנט מיר נאר נישט יענעם טאג.

דוד : אבער מיין ברודער קען יענעם טאג נישט פערנעסען, נור איין קינד האט ער פערמאנט.

מאיר : האבען עס דיא רוצחים אונדא דערהרגעט ?

דוד : וואלט ער עס געזעהן געזעהן טויט, איהר קענט דאך מיין ברודער.

מאיר : וואס פאר א גרא שמים ער איז, איז נישט דא אויפגע יודען ווי ר
ולמנה.

דוד : און אזא מאן וויא ער, וויא גרויס נאך דער שמערץ איז מוז זיך מיט
דער צייט דאך טרייסטען און זאגען גס וו למנה, אבער זיין קינד האט
מען איהם לעבעדיג א וועק גערויבט.

מאיר : לעבעדיג א וועק גערויבט?

דוד : און ער היינט ווייסט ער נישט וואו דאס קינד איז, און וואס פון איהם
איז געווארען.

מאיר : בעהיט זאל מען ווערען.

דוד : און אזויא וויא געקב אבינו האט זיך נישט געקאנט טרייסטען איבער
זיין פערלויבטעם ווען יוסף אזויא האט געבויט זיין אומגליקליכער
ברודער נישט אויפגעהערט צו בעוויינען זיין פערלויבטעם ווען.

מאיר : אזי וועה איז מיר, ווער ווייסט וויא אזוי ער הייסט אצינד, און איז
נאך אפשר א שונא ישראל.

דוד : דורך א צוואה פון אונזער טאטען זענען אונזערע ביידע קינדער זייט
זייער געבורטה געוועהן פערלאבט.

מאיר : דאס הייסט חתן בלה, אצינד פערשטעה איך, נאך דעם וואס ער
האט געבויט זיין קינד פערלויבטען האט ער צו זיך גענומען איינער קינד
אום זיך מיט איהר צו טרייסטען.

דוד : ביז פאר דרייא יאהרען ווען איך בין פון יאסי וועק און מיך בענעצט
אין גאלאטין.

ראשעל : (לויפט אריין) פאטער! פאטער! וואו האסטו זאנאס מיר געקענט
פערשווייגען? זא איין טייערן גאסט אין אונזער הויז, און דוא האסט
מיר דאפון קיין ווארט געזאגט.

דוד : איך האב דורך געוואלט זיין קינד איבעראשען.

ראשעל : (אויסער זיך) דא... דא קומט ער מיין הערצענסגוטער אנקעל
זיין ערציהער מיין דעהרער מיין אלעס... קום אנקעל געענעט זיי
זיין קומען אין אונזער הויז.

זלמן : און דאס איז מיין רחלה, וויא שעהן איז זיין קינד געווארען וויא
בליהענד.

ראשעל : אבער דא אנקעל דא, וועה מיר וויא פערענדערט האסטו דורך
וויא ווייס ביזטו אין אזא א קורצע צייט געווארען.

זלמן : עס וואונדערט דורך מיין קינד? געדענקסטו פאר דרייא יאהר ווען
דו ביזט מיט דיינע עקטערן וועק פון יאסי און איך האב אויך געוואלט
איך באלד נאכקומען, גראדע דאמאלס האט זיך מיר פלוצים בעוויזען
א שטראהל פון האפנונג, מיין פערלויבטע קינד ווידער צו געפונען. מיר
האט זיך אויסגעוויזען אז איך האב ענדליך געפונען מיין פערלויבטע
שפור, און אזויא האט עס מיך געפיהרט פון איין ארט צום אנדערן,
מאנאטע יאהרען, בין איך נישט מער געווארען וועגענדיג און פארשענ
די, און אזויא האב איך פאלע דרייא יאהרע אויך דער וועקט ארום
געוואנדערט ביז איך בין ווידער א היים געקומען געבראכען ביטער
ענטישט און פון מיין לעצטער האפנונג בערויבט, און וואס האב איך
ערשט אין מיין הויז געפונען? שרהלע מיין געטרייא לעבנס בעגליי-
טערין מיין גוטע לעבע פרויא מיט וועלכער איך האב איבער פירציג
יאהר געטהיילט ליידי און פרייד זיא איז אויך דעם טויטען בעט גע-
לעגען און מיר איז קוים צייט געבליבען איהרע לעבע אויגען צו
צומאכען, אה קינד מיינעם, דוא וואונדערסט דורך וואס איך בין אזויא
ווייס געווארען? מיך וואונדערט עס וואס אזוינע צרות האבען מיר נאך
זיין אלטען קאפ נישט איבערקעהרט... אה וויא שטארק איז דער
מענש, וויא ריענען שטארק.

ראשעל : אה זיין אנקעל, איך לאז דורך נישט מעהר וועק פון אונז, בייא
אונז בלייבסטו שוין יעצט פיר דען רעסט דיינעם לעבענס, ניקט וואהר
פאטער? ניקט וואהר מוטער?

דוד : געוויס ראשעל איז גערעכט, איך בין גאט לאב זיך, און די קענסט
דיר קיין בעסערע היים ווינשען וויא בייא אונז.

מרים : זא שוואגער איהר מענט עס אונז גלויבען, איהר וועט בייא אונז זיין
דיא קרוין פון דעם קאפ.

ראשעל : הערסטו עס אנקעל, נון ווארום שווייגסטו? זאג דאך זא!
זלמן : איך דאנק אייך פיר אייער גוטען ווילען, אבער איך ווייס נישט צו
איך וועל קענען אייער גוטען ווילען ערפולען.

אלע : אבער ווארום?

זלמן: איך וועט אין אזא שטאדט וויא נאלאטן נישט קענען לעבען, וואו
איך בין געוואקסן, נאלאטן איז א גוישע שטאדט.
מרים: אבער שוואגער לעבען, אויף דא וואקסן א סך יודען.
זלמן: יא, אבער אקערליי יודען ווענען דא אויף דער וועלט (שטעהט אויף)
איברייגענס וויר ווערדען נאך דערפון רעדען, וויקסט אזוי גוט ויין דור
ניב מיר מיין מלית און תפילין ווייך איך האב נאך נישט געדאווענט...
ראשער: אבער אנקעל, ביזט אזויא מיעד פון דער ריווע, און געוויס אויף
הונגעריג ווילסטו דען נאר נישט געניסען?
זלמן: פאר דעם דאווינען?
ראשער: אבער א גלענעלע טהע יא (ראשעל אב).
זלמן: (ריוכט דיא אויגען דערוועגט מאיר'ן) אה מיינע אלטע אויגען... אויב איך
האב קיין טעות... איז עס מאיר...
מאיר: מאיר דרייער דער מאיר שדכן פון דער רויטער בריק וואסווע
ר' זלמן איהר האט מיך שוין אויף נישט דערקענט?
זלמן: איך האב דין געהער לאנג נישט געוועהן, נו וויא געהט עס דיר?
מאיר: וויא זאג עס מיר געהן? מיר געהט עס וויא א פערד אין א קאבצור
נישער מיהל, האט ער צו ארבייטען האט ער נישט קיין צייט צו עסען
האט ער נישט צו ארבייטען האט ער נישט וואס צו עסען, נור פון
דעסטווענען האבען מיר א גוטען גאט, איך לעב, מיין ווייב לעבט, און
מיינע צעהן טעכטער לעבען אויף.
מרים: קיין עין הרע ר' מאיר צעהן קינדער?
מאיר: מיט א האלבען! נור ווייזט איהר פון וועלכען קינד איך האב דעם
גרעסטען נחת פון דעם האלבען.
מרים: (לאכט) פאר וואס פון דעם האלבען?
מאיר: ווייל סימונט מיך נישט קיין עסען.
מרים: ארמער מאן וויא שוועהר מוזט איהר געבייך טראגען איהר מיט
איינער פרוי.
מאיר: שוועהר טראגט מיין פרוי נור ניין חדשים, פון דאמאקט אן אין
ווייטער טראג איך, אוי האב איך א שוועהר טראגען.
זלמן: (דערוועגט איין בילד) דורך וויא קומט אין דיין הויז אזא בילד? א פרוי

ראנגילט ויך מיט א יונגען מאן, און וויא דיא פרויא געהט אויס
אויסגעלאסען.
דוד: אבער ברידער דאס שטעלט פאר יוסף מיט פומיפערס פרוי דאס
איז א בילד פון דער ביבעל.
זלמן: האסטו שוין אין דער ביבעל קיין שענערע נאך נישט געפינען
האסטו דאך א דערוואקסען מעדכען אין הויז און לאזט בייא דיר
הענגען אזא בילד.
מאיר: (בעטראכט דאס בילד) א דאס איז נא פומיפערס פרוי... אוי ווען איך
בין אויף יוסף'ס פלאטין.
זלמן: מאיר!
(אויפטויט ראשעל)
ראשער: (מיט טהע) אנקעל אלעס איז סערווירט און איהר ר' מאיר ווילט
איהר טהע צו קאפע.
מאיר: מיר ניב טהע מיט בראנפען אבער וועניגער טהע און מעהר בראנ-
פען דיא דאקטוירים זאגען אז טהע מאכט שוואך.
ראשער: נו און בראנפען.
מאיר: בראנפען מאכט שטארק, א סימן קענט אריין וויינשיל אין בראנ-
פען וועט איהר געהן ווי שטארק וויא ווערען, לחיים אין געבע צייטען
אויב בייא ראשעלען אויף תנאים, מחשבות'ן ר' זלמן איהר קענט פון
דער היים טוהרוס ביק ער איז שוין געוועהן א חתן פאר ועליג שארם
טאכטער נאר פאר די תנאים איז דיא פלע נישט דא געדאכט
אנטלאפען מיט א שגן.
מרים: ועליג שארם טאכטער מיט א קריסט אנטקאפען? דורך דוא גר-
דענקסט ועליג שאר.
דוד: א זאלבער אמאליגער שחין! נו אין ניין טאכטער... מיט א קריסט
אונגלויבליך.
זלמן: צום אומגליק איז עס אמת.
אלע: אמת?
זלמן: איך בין געצטענס געוועהן בייא איהם און האב איהם מנחם אבלי
געוועהן וויא נאך א מויטען.
מאיר: און שולדיג ווענען דיא עלטערן אליין דער שיינע מיט וועלכען זיא

איז אנטלאפען איז פריהער געווען דארט איין נאנצער בן בית, נוי איך
בעט אייך ווי זאגט מען עס א דאך מאכט א גנב.

מרים: נארישקייט אט קומט אין אונזער הויז אויך אריין א קריסטליכער
יונגער מאן פון דעס טווענען האבען מיר פאר אונזער קינד קיין מורה.
זרמן: איז איינער הויז איין קריסטליכער יונגערמאן האט ער מיט דיר
געשעפטען דוד?

מרים: ניין גלאט אזוי אלס הויזפריינד.

זלמן: הויזפריינד?

דוד: איהם האבען וויר איינער קינד'ס לעבען צו פערדאנקען, אונלענגסט
האט ווערענד דער נאכט אין אונזער הויז א פייער אויסגעבראכען
אונד איהר שלאפציימער וואהר ווא שניער אומגעבען פון רויך אונד
פלאמען דאס נור איהר הייליגע שרייט האט מען גיהערט אבער ווא
רעטען האט ניעמאנד געוואלט אונד פלעצליך איז דיעזער שלוח ער-
שיענען אונד איז אריין אין פייער אונד באלד איז ער געשטאנען מיט
אונזער קינד אויף וויינע הענד. ווייט דאמאלס איז ער נאטירליך אונזער
הויזפריינד אונד ווירד פאן אונז אלע געשעצט אונד געליעבט. העטעסט
דוא ברודער דען אנדערס געהאנדעלט?... דא קומט ער אונד דוא
וועסט געלעגענהייט האבען איהם קענען צו לערנען. איך בין ויכער
אז ער ווירד אויף דיר איין גוטען איינדרוק מאכען.

(אויפטויט קארל מיט ראשעל).

דוד: הערר ריוואן ערלויבען ווא מיר איהנען פארצושטעלען מיין עקטערן
ברודער זלמן קאהן, קארל ריוואן דאקטאר דע פילאזאפיע.

קארל: הערר קאהן איהר ווערטהע פאמיליע איבערהויפט פרייליין ראשעל
האט מיר ווא פיעל גוטעס פאן איהנען ערצעהלט, דאס איך בין וויר-
קליך ערפרייט ווא פערזעהנליך קענען צו לערנען.

זלמן: געמט אייך מינען הערצליכען דאנק פיר איינער ערקלע אויפאפהע-
רונג אונד רעמונג פאן מיין קינד.

קארל: איך האב נור מינע פפליכט אלס מענטש געטהון.

מאיר: ער ווייזט אויס א גוטער גוי.

ראשעל: שטיל!

דוד: יא ווען יעדער וואל נור וויינע פפליכט אלס מענטש טהון וויא גליקליך

וואלטען אלע מענטשען געווען, אבער דא ווען ווא איהרען ברודער
דומיטריע ריוואן וועלכער אונטערשייד איז צווישען אייך ביידע.

קארל: ליידער.

מרים: מיט יודען מאכט ער געשעפטען, און אונז איז ער ווער פיעל געלד
שולדיג און דאך איז ער דער גרעסטער אנטיסעמיט.

קארל: צו מיינעם בעדוידען, עס איז דאך איין געלטענער נאטור רעטהועל.
מיין ברודער דומיטריע איז איין יודענפריינד אונד מיין געליבעטער פאטער
זאפיעל איך מיר ערנערען וואר אויך אנטיסעמיט, אין מיינעם הערצען
אבער ברענט עס ווא איין פייער, ווייט איך בין צו מיינעם פער-
שטאנד געקומען אויף דעם אומרעכט וואס אונזערע יודישע מיטברודער
געשיהט. נאך אלס קנאפע האבע מיר געווינשען איינמאל קעניג צו
ווערדען אום דער מענשהייט נייע קראפט אונד לייטערונג איינהויבען
צו קענען, איין קעניג אום אלע שולדלאז ליידענדע צו שימפען אונד
דיא יעניגע צו פערניכטען וועלכע רופען ויך מענשען אונד וינד נאך
טייפלישער אלס דער שטן אליין.

מאיר: צום ערשטען מאל הער איך פון א גוי ואלכע ווערטער, אוי ס'איז
משיח'ס צייטען.

זלמן: אפשר וועט דאך א מאר קומען דיא גאלדענע צייטען, אונד דער
נאט וואס האט אויס איינע תהו ובהו ווא שעהנע וועלט געמאכט דער
וועלכער נאט וועט מיט דער צייט אויך אויסרופען יהי אור, עס וואל
ווערען ליכט, ליכט פון וואהרהייט, ליכט פון עהרליכקייט ליכט פון
מענשענרעכטע... דוד מיין מלית און תפלין.

דוד: יא ברודער.

ראשעל: ענטשויקדיגט הערר ריוואן איינע פראגע, ווא זאגטען ווא מעכטען
איין מאל קעניג ויין אום גוטעס צו ווירקען אונד דאך שטרעבען ווא
ניכט איין מאל אירגענד איין אפט צו בעקומען, אימער שטודירען
ווא נור פילאזאפיע וואס פאר א גוטען האבען ווא דאפאן?

זלמן: גוטצען? אונזערעכט ביזנו מיין קינד מיט דיינע פראגע, גוטצען
ציהט מען נור פון געשעפטען אבער לערנען? ניין, נישט געקדמאבעריי
דארף ויין דער צוועק פון לערנען, אל תעש קדוים לחפור בה זאנען
אויך אונזערע הייליגע חכמים, געדענקסטו קינד וואו איך פלעג

שמונדענלאנג שטעהן איינגעבויגען איבער מיינע ספרים אונד לערנען?
פערמאנט דען דיא וועלט א גרעסערעם פערנענען א ריינערס א היי-
ליגערס וויא דאס קערנען? מען פערנעסט אין ויך מען פערנעסט אין
דער נאנצער וועלט מען פערנעסט אין אלע צרות מען פיהלט א מעס
פון דעם גן עדן אויף דער וועלט, אונד אז נאט ביה וועט מיך צוריק
רופען וואס וועל איך דאן מיט מיר מיטנעמען? מיינע היינער? מין
נערד? אבער מיינע מענטשנסע דיא נעם איך מיט מיר אויך א הינ מיט
שטאלץ וועל איך מיך קענען פאר מין שעפער פארשטעקען און וועל
איהם נאנען רבשיע דוא האסט מיך אויף דער וועלט ארום געשיקט
מיט א לעהרען קאפ, נעה איך ברענג דיר איהם צוריק פול וויסענ-
שאפט פול תורה פול חכמה (אב).

מאיר : איין אויפגעמאכטע ואך, פון וואס מירעדט כומט מען אלץ ארום
אויף דעם טוידט, קאמיר בעסער רעדען פאן לעבעדיגע נאכען, איך
נעה איהם ברענגען, איהר ווייסט שוין וועהמען.

דוד : מיינעט ווענען ברענגט איהם.

מאיר : האט וישע מיר א נוסען טאג, מיט דעם רעכטען פוס רבשיע, אין
דעם זכות פון מיינע צעהן טעכטער (אב).

ראשעל : נון הערר ריוואן וויא געפעלט איך מין אנקעל?
הארל : איין אידעאל פאן איין מאן, מיט וינען ביינען פיעסען שטעהט ער
אויף דער ערדע, אבער מיט ויין קאפף רייכט ער ביז צום הימלעל.

(אויפטויט דיענער).

דיענער : (מעלדעט) הערר דומיטריע ריוואן (אב).

דוד : ער!

הארל : מין ברודער, געוויס ווענען געשעפטע וויר וואלען נישט שטערען
פרייליין. (ביידע אב).

מרים : וואס קען ער שוין ווייטער וועלען?

דוד : נעה מרים ל לאז מיך מיט איהם אליין.

מרים : (בייז) נור איין אונשיקעניש אויף אונזער קאפף (אב, דימיטריע ערשיינט).

דימיטריע : בונזשור הערר קאהן.

דוד : בונזשור הערר ריוואן, ביטע מיט וואס קאן איך דיענען?

דעמיטריע : הערר קאהן איך בין שוין וויעדער אין איינער געלד קלעמע.

דוד : וויא געוועהנליך, אלוא?

דומיטריע : אלוא ויא אליין הערר קאהן וינד נאך מין לעצטע הילבס-
קוועלע, איך ברויך יעטצט אונגעפעהר פינף טויזענד דוקאטען.

דוד : אונד וועלכע ויכערהייט בעקאם איך פיר מין גערד?

דומיטריע : (שטאלץ) איך אונטערשרייבע איהנען איין וועקסעל.

דוד : ליידער איזט מיר דאס נישט גענוג.

דומיטריע : וועקע אגדערע ויכערהייט וואקען ויא דען?

דוד : איין פפאנד.

דומיטריע : הערר קאהן פאסט אקע מיינע נישטער וינד שאן בייא איהנען
פערפפענדעט.

דוד : הערר ריוואן ויא וינד מיר שאן מעהר שולדיג אלס איהרע נישטער
ווערטה וינד.

דומיטריע : ווייל ויא טרייבען שאכער מיט מיר.

דוד : הערר ריוואן! איך בין קיין וואכער, איך בין פאנקעהר אונד געהמע
נור וא-פיעל פראצענטע וויפיעל דאס געזעטן ערלויבט דאס וויסען
ווא גאנץ גוט.

דומיטריע : הערר קאהן ויטצען ויא איך וויל איהנען איינען פארשקאג
מאכען, הערר קאהן, ריוואן איז מין נאמען, איך געהערע דעם גרעס-
טען אדער דעם לאנדעם, אונד דאך בין איך בערייט מיך איהנען
העראבצולאסען.

דוד : וואס מיינען ויא דאמיט?

דומיטריע : פרייליין ראשעל אייער טאכטער געפעלט מיר, אונד אב-
וואהל ויא איזט איין יודין אונד איך איין קריסט דאך בין איך בערייט
מיינען האבאריסטאקראטישען נאמען איהר צו געבען זעלבסט פער-
שטענדליך מוס ויא ויך פריער טויפען, אונד דאן מוסען ויא מיך אקס
איהרען איינציגען ערבען ערקלעהרען, דענקען ויא איינמאל איהרע
טאכטער אלס מיינע פרויא, אלס מיינע פרויא ויא ווייט וויל איך מיך
צו איהנען, העראבצולאסען, ויא פיער בין איך בערייט פיר אייער טאכ-
טער צו אפפערן, ויא וינד איבעראשט הערר קאהן? ויא גלויבען
פילייכט איך מאכע מיר מיט איהנען איינען שפאס? אבער ביי מיינער
עהרע אקס געדעלמאן איך מין עס גאנץ ערנסט.

דוד: איך האָבען איהנען הערר ריוואן פיר איהרע נייטע העראבלאטונג.
אָבער דאס מאס איך איהנען וואָנען ווען איך איך קיין יודע וועהרע נור
איין קריסט, אונד קיין באַנקעהר נור איין אַרומער בויער, העטע איך
אויף ראמאלס איהנען געאַנטוואַרטעט הערר ריוואן, מיין קינד איז
צו גוט פיר זא איינען מאן ווי יי וינד, איך עספּעקלע מיך הערר (אב).

דומיטריע: שמוציגער יודע! (קארל קומט) אַה קאַרל מיין ברודער דו קומסט
גראדע וויא גערופען.

הארל: וויא אויפגעקומט דיא ביזט וואס איז דען געשעהן?

דומיטריע: אונזער נאמען אונזער האבאריסטאקראטישען נאמען וואונדע
פאן איינען יודען אין שטויב געטרעטען אָבער דאפאן שפעטער, פאר
דער האנד קארל העלף דא מיר אין מייער פערלענעהייט, איך
ברויכע זא אונגעפעהר פינף טויזענד דוקאטען עס איזט עהרען געלד
איך האב עס פאריגע נאכט פערשפיעלט אונד מוס עס בעצאהלען.

הארל: נון זא בעצאהלע.

דומיטריע: וואמיט? איך האב דאך קיין געלד!

קארל: ווען מען קיין געלד האט שפיעלט מען נישט.

דומיטריע: ברודער דא שפאסט?

הארל: דורכאויס נישט, אונזער פאטער האט אונז ביידען קיינען גרעסערען
רייכטום צוריקגעלאסען אָבער גענוג אום אנשטענדיג צו לעבען איך
לעבע שפארוואס, זא איך שעהם מיך נישט זאגאר דורך אונטעריכט
געלד צו פערדיענען, דא אָבער וואס פיר איין לעבען האסטו
געפיהרט וויט דא האסטו דיין טהייל פאן דער ערשטאפט בעקומען?
קארטענשפיעל, אונטערהעקטע מיט אויסגעזאסענע פרויען אונד
אנדערע שמוציגע לאסטער! נון ברודער דא קענסט דאך דאס אלטע
שפריכווארט, יעדער זאך ויין פערדיענסט.

דומיטריע: (בעז) איך בין קיין פילאזאף איך בין ערעל-פאן אונד ווי איין
ערעל-פאן ווי איך איך לעבען.

הארל: איין וואהרער ערעל פאן איזט נור דער וועלכער דענקט ערעל
אונד האנדעלט ערעל.

דומיטריע: רייז מיך נישט, האב דאך מיטלייד מיט מייע קראנקע
נערנען.

הארל: ווארום האסטו זיך דיר פערדארבעט?

דומיטריע: מענש וויא קאלטבליומיג דא ביזט ווען אין מיר קאכט עס
וויא פייער גיב מיר איין ראטה וואס בלייבט מיר יעצט צו טהון?

קארל: נור איינען ראטה קאן איך דיר געבען ארבייטע!

דומיטריע: וואס?...

קארל: דא ואלסט ארבייטען!

דומיטריע: ח ח ח איך איין ריוואן איין ערעלמאן איך אונד ארבייט.

קארל: אַה העטעט איהר אלע ערעל לייטע אנשטאט אייערע בויזען
פאר דעם אָקער צו שפאנען העטעט איהר וועלכסט אייערע טיילע
מוסקלען צור ארבייט אנגעשטרענגט, וואלט אויף אויס אייערע געהיר-
רען בעסערע געדאנקען ענטשפראסען אונד איהר וואלט דער וועלט
געשענקט געוונטערע און בעסערע מענשען.

דומיטריע: קארל! איך פערלאנג פון דיר נישט פילאזאפיע נור געלד,
העלף מיר!

הארל: העלף דיר וועלכסט, דיר געלד געבען איזט איין פערברעכען.

דומיטריע: דא ואלסט מיך געדענקען דאס וויירד דיר טייער קאסטען
אָדע. (אב)

(אויפטריט ראשעל, קארל ויצט אין געדאנקען פערטיעפט.)

ראשעל: (געהט לאנגזאם לעגט דא הענד אויף דא שולטער) זא איין געדאנקען
פערטיעפט?

הארל: איזט עס מייע ראשעל? אליין מיט דיר? אליין אונטער פיער
אוינען, אַה וויא לאנג וואהרען וויר נישט מעהר אליין, ראשעל דייע
אויגענשפראכע האב איך שוין קענסט פערשטאנדען, זא דא ליעבסט
מיך איך ווייס עס אָבער ווארום ווילסטו עס גיע מיט דייע ליעבן
אויסשפרעכען, אַה פערבארנע נישט דיין געויכט ציינע מיר דייע
ליעבע אוינען, גיע קענען זיך שעהנער לייכטען וויא אין דעם אוינען-
בליק ווען זיך מאכען איינען מענשען צום גליקליכסטען אויף דער
ערד?

ראשעל: אַה ווער קען דיר זעהן ווער קען דיר הערען אונד דיר נישט

ליעבען? אבער וועגן מוס איך דאך, דען מיינע ליעבע עררייכען קענען וויר אונס נעמאלס נעמאלס, נור בעדויערן מוס איך אום דרך געליעבטער וויא איינע ברויט אום איהרען פערלארענעם ברייטנאם. דען פיר מיך ביזטו יא פערלארען עוויג פערלארען.

הארל: איזט אויך מיינע ראשעל נישט פריי פאן פערלארטהייטען? וואס האב איך דען פערבראכען ווען דער צופאל האט מיך גראדע אין איינע קריסטליכע וויעגע געלעגט, זאל איך דאפיר מיט מיינעם לעבען בעצאהקען? דוא אהנע דרך איזט מיר דאס לעבען קיין לעבען מעהר. ראשעל: נאט וויל עס זא.

הארל: ניין! ניקט נאט נור דער אבערגלויבען פון אונזערע ביידע רעליגיאנען! הייליגער אלס אלעס אין דער וועלט, איז דאס געפיהל וועלכעס האט אונז ביידע צונאגענעפיהרט דאס איז דאס רעכט דער נאטור, דאס איז הייליג דאס איז געטליך וויא נאט געלעבט.

ראשעל: אה וועה מיר אויפאנקסט קעמפפע איך מיט מיר וועלכסט ניין איך קאן מיינעם הערצען ניקט בעפעהלען! איך ווייס דאס איך בע- געהע איינע וינדע געגען מיינעם נאט געגען מיינע עקטערן אבער איך קאן מיר ניקט העקפען. איך ליעבע דרך מעהר אלס מיינ לעבען, איך ליעבע דרך מעהר אלס אלעס אין דער וועלט.

(מאיר דרויער קומט אריין, אין מיטן זינגען לויפט ער ארויס, נאכ'ן געזאנג קומט ער מיט דוד מרים).

מרים: טאכטער מיינע וואס הייסט דאס? וויקסטו דען חלילה דיינע עלטערן אויך אנגעהן אזא בושה וויא ועליג שארם טאכטער.

דוד: (ארוםגעהער) בלינדער וואס איך בין געוועהן, בלינדער.

מאיר: אזא בראך צו מיינע יאהר, וויקסטו רחל'ה וועמען איך האב דא אהער געבראכט? אהתן פאר דיינעם וועגען דארט ויצט ער נעביך און ווארט אז דא ואלקסט איהם אנקוקען און דא קישט דרך דא מיט א שניץ.

דוד: שטיל איך ועה מיי ברידער קומען אהער קיין ווארט מעהר דאפאן אין ויין געגענווארט.

זלמן: (קומט אריין) וויקסט דוד איך בין היינט געוועהן געשטערט ביים דאבינען.

דוד: געשטערט? ווער?

זלמן: קיין אנדערער וויא נור מיינע אייגענע געדאנקען, מיר האבען פריער נירעט פון דעם אומגליקליכען ועליג שור, און דערפאר איז ער מיר אויס דא געדאנקען נישט ארויס, איך האב מיך דערמאנט וויא אזויא ער האט געוועהן ווען איך בין איהם געקומען מנחם אכל ויין, איך האב צו איהם גערעדט, אבער ער האט נישט געהערט, דען ויינע אויגען האט ויך גענאסען בלוט, און אויסגעוועהן האט ער וויא איינער וואס מען נעמט איהם אויס דער ערד ארויס, אזי נאטעניו בעשיטן און בעהיט יעדעס יודישע הויז פון אזא אומגליק.

אלע: אמן.

זלמן: מיר קען עס נישט אין קאפ אריין, וויא אזוי קען א יודיש קינד אין ויך האבען דאס הערץ אזא ווייטאג דא עלטערן צו צוטיילען, און וויא אזוי קענען וויעדער די עלטערן פון אזא קינד נאך ווייטער לעבען אויף דער וועלט? (ראשעל ברעכט אויס איין געוויין).

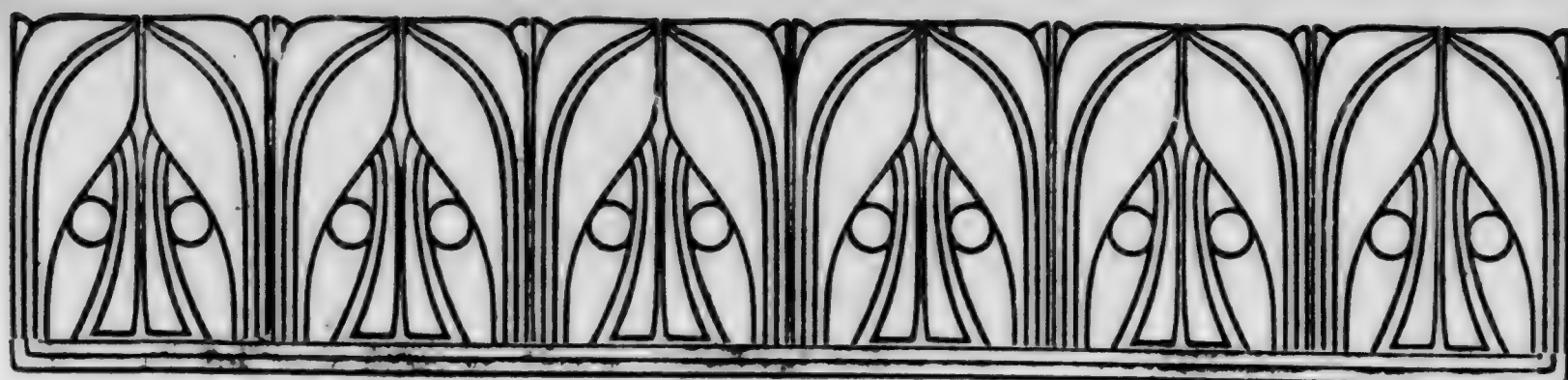
זלמן: וועה איז מיר, וואס איז דאס... קינד מיינס? העלפט... רעטעט... טאכטער געציטערטע קום צו מיר... (אלע וויינען).

זלמן: וואס איז דא? וואס איז דא, פֿרעג איך?

(פ א ר ה א נ ג.)

(ענדע דעם ערשטען אקטעס).

צווייטער אָקט.

(א פאַרצימער ביי קארל, איין קליינער טיש און א זעסעל).

אויפטריט קאטערינא, א פרוי פון פערציג יאָהר, געוונד רויט געקליידעט נאציא-
נאל רומעניש, מיט א קייש פערשיידענע זאכען פון דעם מארק, זעצט זיך
שעהלעך קארטאפלעס, ווען זי קומט אריין זינגט זי איין רוסעניש סאַלקס-
ליעד אָהנע מוזיק.

(אויפטריט דומיטריע).

דומיטריע : ער איז שוין וויעדער דא.
דומיטריע : באַזשור קאטינקא.
דומיטריע : באַזשור.
דומיטריע : איז מײַן ברודער צו הויזע.
דומיטריע : יא, אונד נײַן.
דומיטריע : וויא מיינסטו דאס ?
דומיטריע : ער איז צו הויזע אָבער ער וויל פֿאַן ניעמאנדען געשטערט
ווערדען.
דומיטריע : וואס טהוט ער דען ?
דומיטריע : ער שרייבט.
דומיטריע : וואס דען ?
דומיטריע : איין ווערק.
דומיטריע : חא ! חא ! חא !
דומיטריע : (קוקט איהם אָן) וועמען לאַבט איהר אויס, איהם אָדער אליין ?
דומיטריע : דומע נאָן, קענסטו נאָך פֿראַגען ? דא מיינסט איהר האב ניקט
ערפֿאָהרען, דיא גאַנצע לעבענסגעשיכטע צווישען איהם אונד יענער
יודישען העקסע ?
דומיטריע : העקסע ?

דומיטריע : יא איינע העקסע ! איינע פֿערפֿלוקטע צויבערן איז דא, אויף
איה בין דורך איהר צויבערייא שיער צום אָפּפֿער געפאלען, זא ווייט
דאס איה האב שוין זאגאר איהרען פֿאטער איין הייראטס אָנטראג
געמאכט.

דומיטריע : מיר האבען שוין דערפֿון געהערט.
דומיטריע : אָבער איהר האב מיר דאן די זאכע נאָך אנדערש איבערלעגט
דומיטריע : איהר האט אייך איבערלעגט.
דומיטריע : איהר האב מיר גליקליכער ווייזע נאָך צייטליך צוריק געצויגען
דען איהר בין דאך נישט מײַן ברודער !
דומיטריע : נאט וויא דאנק, נײַן.

דומיטריע : אָבער ער מיט וײַן ווייך הערץ איז יא גאנץ און גאר
אין איהר געטען געפאלען, און אס ענדע האט זי איהם פֿערנווארפען
און זיך מיט איין יודישען חתן פֿערלאַבט, פֿיער וואכען זענען שוין
נייט דאמאלס פֿאריבער, און היינט איז איהר האכצייטס טאג,
און מײַן ברודער דער נאר זיצט נאָך רודיג צו הויזע און שרייבט
איין ווערק, חא ! חא ! חא ! איז דאס נישט צום טויזנט זאכען, זאנע
קאטינקא, דא בײַזט זא נוס וויא וויינע צווייטע מוטער, דען דא בײַזט
דאך וויינע אַמע גענועהן, און ער איז אויף זיינע הענטע אויפגעוואק-
סען זעקססט פֿערשטענדליך האט ער פֿאַר דיר קיין געהיימנים אַלזא
זאנע מיר וועלכע מיינט האט ער יעצט פֿון וויינער יודישען העקסע ?
דומיטריע : דיא פֿעקסע מיינט אין דער וועלט.

דומיטריע : וויא ?
דומיטריע : יעצט בליקט ער אויף איהר מיט פֿעוואונדערונג וויא אויף
איינער הייליגען פֿערמיטערין.
דומיטריע : פֿערמיטערין ?
דומיטריע : ווייך זי האט צוליעב איהרע עקטערן איהר גאנצעם לעבענס-
גליק געאָפּפֿערט.

דומיטריע : חא ! חא ! חא ! שעהנער לעבעהאבער, נון ! וואס האט ער דען
דא געווינען דער נאר זעהסטו קאטינקא, אויף איהר האבע מיט פֿער-
שיידענע פֿערדען אינמיטע לעבעס פֿעהלעמניסע, איהר אָבער בין
קיין נאר, איהר פֿערלעכער מיינע צייט נישט אומאָנסט.

האמינהא : אבער ויין מעדקען איז נישט אייגער מעדקען, און אייגער ליעבע
איז נישט מיין ליעבע, און אייגער האראקטער איז נישט ויין האראקטער.
דומיטריע : געוויס ניקט! דען איך בין איין ערעלמאן און ער איז איין
עוועל נון יא ער איז יא דיקטער און איין דיקטער איז א נאאר ח ח ח
וואס אייגענטליך דיקטעט ער? דיר לעזט ער געוויס מאנקעם
פאר יא?

האמינהא : ער שרייבט וויינע מיינונג איבער אלערליי מענשען.
דומיטריע : זא קומען דארט אלערליי מענשען פאר.
האמינהא : אקערליי.
דומיטריע : אויך זאלקע דומע גענו וויא דוא ביזט.
האמינהא : זאנאר זאלקע ערלע האראקטערע וויא איהר זענט.
דומיטריע : דאס בין איך נייגערדיג צו הערען.
האמינהא : און איך וואלט אייך געראטען איהר זאלט עס בעסער נישט
הערען.

דומיטריע : פאר וואס.
האמינהא : ווייל אז איהר וועט אייך דארט אנקוקען וויא אזוי איהר זעהט
אויס וועט איהר אייך אריין געבען א שפיין אין פנים אריין.
דומיטריע : נו, גענוג ראפון, געה קאמינקא, און מעדקע מיך.
האמינהא : ער וויל פאן קיינעם נישט געשטעהרט ווערען.
דומיטריע : אבער איך וויל איהם זעהן.
האמינהא : אבער ער וויל אייך נישט זעהן!
דומיטריע : איך האב מיט איהם א וויכטיגע זאך צו רעדען.
האמינהא : מיר ווייסען שוין פאראויס וואס איהר ווילט.

דומיטריע : נון וואס?
האמינהא : שווארץ!
דומיטריע : דוא וואנקט?
האמינהא : ער האט עס מיר פריער אנגעזאגט, אז טאמער קומט איהר
זא איך אייך געבען איין קורצען ענטפער.
דומיטריע : און דער איזט?
האמינהא : נישט וואס צו געבען.
דומיטריע : (בייז) דאס וויל איך אויס ויין אייגען מויל הערען. (אב).

האמינהא : וואס מיט געוואלט (פערקאטשעט די ארבעל) ניין! מיין שוואכען
קארל האב איך מורא אליין איבערצולאזען אונטער פיער אויגען מיט
זא באנדיט, שרעק דיר נישט מיין קארל, קאמינקא היט דיר וויא
איהר אויג אין קאפ, קאמינקא איז גאט ווי דאנק נישט פון שטרוי גע-
פלאכטען (אב).

(אויפטויט וואסילע, קומטער א פעסטער מאן מיט א בייטש אין דער האנד
זינגט און קנאקט מיט דער בייטש)

וואסירע : (נאכן געזאגט) עה קאמינקא, וואו ביזטו? וואו איז מיין מיטאג?
דומיטריע : (קומט צוריק אריין שרייענדיג) יא ברודער, צום לעצטען מאל
האב איך יעמאט דוין הויז בעמערטען, אבער מערקע דיר מייןע
ווארטע, דיענע בושע קען נור מיט בלוט אפגעוואשען ווערען. (אב).
וואסירע : (פייט) אהא, דא רעדט מען בלוט נא דא צוויי ברידער לעבען
ניט אזוי אין פריעדען וויא איך מיט מיין ברודער? (צייגט צום פלעשעל
ארויסגעהמערט פון דער טאש, און טרינקט) אבער קאמינקא, איך האלט מיר
אין איין מאכען אפעטיט צום עסען, וויא איז דאס עסען צום אפעטיט?
האמינהא : (קומט אריין) דוא ביזט עס וואסילע? דער הערר האט געפרעגט
אויף דיר.

וואסילע : וואס וויל ער? אויך פאהרען? און איך שטארב פאר הונגער.
האמינהא : וואס ער וויל, ווייס איך נישט, ער האט מיך עמליכע מאל אויף
דיר געפרעגט.

וואסירע : זאל איך אריין געהן.

האמינהא : אט קומט ער א הער.

(אויפטויט קארל, אין אנגליועה, זעהט וואסילען צארגניג קוקט אויף איהם,
וואסילע וויל קישען די האנד)

קארל : (שטויסט איהם וועג) וועג! בעריהרע נישט מיין האנד, מיט דוין
שמוציגעס מויל... זאנע מיר ווארום האקטו יענעם אקטען מאן איבער
פאהרען? איך בין גראדע געוועהן אין גארטען און האב עס פון וויי-
טען געזעהן.

וואסילע : איך... איך האב געקנאקט מיט דער בייטש ער זאל זיך אונעק-
רונקען, אבער ער האט מיך נישט געהערט, בין איך אומגעקערן ארויף
מיט דא פערד אויף איהם.

הארל : ניין רוא הונד, אבויקמליך האסטו עם געטהון, ווען דיינע פפערדע האבען דעם ארמען מאן אומגעשמיסען, אנשטאדט שנעל אבצולענקען און איהם בייצושטען האסטו נור געלאכט איבער זיין היקפסגעשריי. **וואסילע :** נו, און ווען איך זאל איהם געוועהן אין גאנצען איבערפאהרען וואלט אויך נישט געוועהן קיין גרויסער שאדען, ס'איז דאך נישט מעהר געוועהן וויא א אומגריינער יוד.

קארל : (גיבט איהם א פאטש) מארש! דוא האסט בייא מיר נישט מעהר וואס צו טהון, דוא ביזט ענטלאסען.

וואסילע : אונגעפאטשט און ארויסגעווארפען פאר אזא קלייניגקייט! **הארל :** אויס מיינע אויגען, איך קען דיין עקעלהאפטע ארבייט נישט קענענער אנזעהן, געה, אדער איך ברעך דיר דעם קאפ!

האמינהא : אבער קארל מיינ לעבלינג, רעג דיר נישט אויף צו ליעב זא איין שוויינסקערל (צי וואסילע) געה זאגט מען דיר, אדער וויקסטו פערזיכען מיינען א פאטש.

וואסירע : זא, זא, וואסילע געהט, אבער וואסילע לאזט זיך אומזאגסט נישט פאטשען.

האמינהא : נון געה שוין, זאגט מען דיר, דיא פארשימעלטע מאמעלינגע. **וואסירע :** איך געה, איך געה, אבער איך ווייס אויך וואוהין איך געה, איהר זאלט וואסילען געדענקען (אב). קארל ויצט ביים טיש מיט דעם קאס אויף זיי האנד בליקט וויא טרויסענט.

האמינהא : קארל, אויפגערענט האסטו דיר היינט שוין מעהר וויא אלע מאר, אבער גענעסען האסטו נאך נאר נישט... קארל דוא הערסט נישט וואס איך רעד צו דיר.

הארל : (ווי טרוימענד) היינטע איז איהר האכצייטס-טאג.

האמינהא : פאנטאזירסט נאך אלץ פון איהר.

הארל : היינטע איז איהר האכצייטס-טאג, און אהנע ועלכסט צו וויסען וואוהין איך געה האבען מיך מיינע פיעסע פאר איהר הויז פארבייא געפיהרט, עם האט מיך געטריעבען דורך דיא פענסטער היינין צו זעהן פאר מיינע אויגען האט איהר ענגעלעשטאלט פארבייא געשוועבט און עם לעבע דאס ברויטפאאר האבען מעהרע שטימען אויסגע-

שריענען. מיט געוואלד האב איך מיך פון דארט וועקנערסען ענטלאפען וויא א פערפאלגטער נגב, אבער דען גאנצען וועג אונטער מיר האט עם נישט אויפגעהערט צו שרייען עם לעבע דאס ברויטפאאר. **האמינהא :** וועה מיר מיינ קארל, קום צו מיר שרעק דיר ניט.

הארל : אה! וועלכער שוועבלינג, וועלכעם פייגלינג איך בין זי איז שטער-קער, זי איז איינע העלדען, איך אבער קען דעם שמערץ נישט אויסהאקטען, איך קען נישט, איך קען נישט. **האמינהא :** איך מוז רופען דעם דאקטער. (אב).

פערוואנדלונג.

(צימער ביי דוד א געדעקטער טיש מיט לעקיד און אנדערע זאכען אנגעמאכטע
פלעשעל בראנפען, מרים שטעהט אראנזשירט און זיפצט אלע מאל).

מאיר : (פרייליך זינגענדיג) וואס איז דאס? אזוי איז מען א מחותנת'טע? אין
דעם טאג ווען מען גיט אויס א טאכטער מאכט מען א וויער פנים?
דוד : (קומט אריין) מר'ס ל, דער דאקטער האט געזאגט אז מיר האבען זיך
נישט וואס צו שרעקען, אונזער קינד איז חלילה נישט אין איין סכנה.
עס וועט באקד פאר'בערנען.

מאיר : וואקזשע? דיא פלה איז גיט מיט אלעמען?

מרים : וואס האט דער דאקטער געזאגט איז איהר?
דוד : הערצלידען.

מאיר : א געקטיגער טאג, זאכען אונזערע שונאים אזוי קענען הערען שופר
של משיח ווי א דאקטער קען הערען וואס אין הערצען ביים מענשען
טהוט זיך, אט בין איך א שדכן, און האב געקעכערטע אויערען, פאר
וואס הער איך גיט? אבער איך וועל אייך זאגען וואס רחל'ן פעהלסט,
אין דעם טאג פון א חופה דארף א פלה פאסטען, זיא איז דאך אבער
א מיידעל פון דער היינטיגער וועלט, נח איך בעט אייך אז מ'זעהט
פאר זיך אזא לעקיד (עסט) אזוינע טארטעליך (עסט) אזא איינגעמאכען
(עסט) האט זיך איהר אונדאי דער מאנען פערדארבען.

מרים : אזוי איז מיר, דו ביזט דאך טאג און נאכט פערטראגען אין דייע
געשעפטען, און האסט קיין צייט נישט געהאט זיך רעכט צוצוקוקען
צו איהר, מיר אבער רייסט דאס הערץ צוצוועהן וויא זיא ליידעט,
זיא זאגט גאר נישט, זיא שווייגט, אבער איהר מאמעס אויגען זעהן.

דוד : זיא איז מיט דעם חתן נישט צופריעדען?

מאיר : (ערשראקען) גאט איז מיט אייך.

דוד : האבען מיר עס נישט איבערלאזען איהר אייגענען ווילען? האט זיא
דאמאלס נישט געזאגט זיא ווען מיר האבען זיא געפרעגט?

מרים : איך ווייס, מיר קומט עפּים אזוי פאר, אז זי וואלט אויף זיי וועמען
געזאגט זיא.

דוד : ביזטו דאך דערזיך א מאמע ויצט א נאנצען טאג מיט איהר אין איינעם
און האסט צייט געהאט זיא אויסצופארשען.

מרים : וויא אזוי, אז זי האלט אין איין שווייגען, זיי אויף וואס איך האב זי
געפרעגט, האט זי נור געשאקעלט מיט דעם קאפ, ווייטער איז קיין
ווארט פון איהר ארויס צו קריגען.

דוד : רבנו של עולם! פארוואס האסטו מיר בעסער נישט געגעבען צעהן
ווהן, איידער איין טאכטער? וואס האב איך מיך שוין אויסגעשטאנען
פון דער איידער טאכטער.

מאיר : גאט איז מיט אייך, וואס איז דא אזוינס? פאלגט מיך, איהר שרעקט
אייך אומזאנסט, איהר שטעלט נור צו מזל א חופה, וועט איהר זעהן
וויא זיא וועט באלד אין איהם פערנעסען, וויא אין א חלום (טרינקט)
לחיים פון היינט איבער א גאנצער אויף א ברית.

דוד : דערפאר האבען מיר דאך בעשטימט אז דיא חתונה זאל זיין וויא
אם שטעלסטען, ווארן באלד נאך דער חתונה וויל איך זיא זאל
אנוועק פאדערען מיט איהר מאן, נח קום שוין, טהו דיר אן, עס ווערט
שפעט (אב).

מרים : אזי דער מאמען, גאט ווייסט אויב מיט אזא מאן וועט זיא קענען
פערנעסען אין יענעם.

מאיר : מר'ס ל! אה, דא בעליידיגט איהר שוין מיך, האב איך אייך דען
פערקויפט א קאטע אין א זאק? איהר האט דאך איהם אלע געזעהן,
אמת ער איז נישט צו א איבערגעשפיצטער, דערפאר אבער איז ער
דאך איין אונגעדאפטשיטער עושר וואס פאר אנוטען וועט זיא דען ביי
איהם נישט האבען?

מרים : פאר מורא, פאר בושה, האבען מיר דאמאלס אזוי דיא קעפ פער-
לויטען אז מיר האבען זיך אפילו נישט רעכט צוגעקוקט צו איהם, און
באלד איז ער וויעדער אנוועק, און היינט קוים נאך פיער וואכען איז
שוין דיא חתונה, אזי ר' מאיר, הלואי זאל מיר אייך נישט דערפאר
שעלטען (אב).

מאיר : שעלט מיך ווער איך בטל, אבי פרנסה (קוקט ארויס) הא חתן דומה למלך, ער געהט, ברוך תבא מוֹדְרִים בוק!

(אויפטויט מוֹדְרִים, א פערנרעכט פנים אויסגעפיצט)

מאיר : קומסט ערשט אן פון יאס?

מוֹדְרִים : אט, נור וואס איך בין געקומען, מיינע עלטערן קומען ערשט פינף א וויינער, אבער וואס האב איך עפּים געהערט א דאקטער איז דא געוועהן וועגען רחל'ן?

מאיר : דאס ביזטו שולדיג, פאר וואס ביזטו אזוי שפעט געקומען, די בלה האט זיך אזוי שטארק נאך דיר פערבענקט, אז ווא האט פערקלעמט ביים הערצען, און מ'האט געמוזט ברענגען א דאקטער.

מוֹדְרִים : (לאכט) פונקט פערקערט, איך בין דאך געקומען נאך צו פריה, ווייל איך האב געוואקט עפּים רעדען מיט רחל'ן נאך איידער עפּים איז, וואס טהוט זי?

מאיר : וואס זאל זי טהון? זי איז שוין ביה וויעדער געווען, און אז זי וועט נור דערהערען אז די ביזט שוין דא, וועט זי מן הסתם באלד קומען צו פליהען.

מוֹדְרִים : זיין טאקע אין קאמונועס, וואס פעהלט רחל'ן?

מאיר : פערשטעהסט נישט אליין, זי האט מן הסתם א שוועהרען תענית.

מוֹדְרִים : וואס? זי פאסט נאר?

מאיר : נה, און דא פאסט נישט?

מוֹדְרִים : איך לאך מיך אויס פון אזוינע זאכען, איך בין וויא זאגט מען עס איין היינט מאדישער, איין געבילדעטער.

מאיר : מען געהט עס אויף דיין פנים.

מוֹדְרִים : איך זאל פאסטען? אזוי וויא דא קוקסט מיך אן, בין איך א וועלטליכער, די וויינט דאך אז מיינע עלטערן האנדלען מיט אלערליי עופות, און איך אליין האנדעל מיט חור האהר, דעריבער קום איך א סך צווישען גוים, און נישט איינמאל האב איך אפילו מיט זיין געגעסען, וואס דען מיינסטו אנגעבילדעטער מענטש לאכט זיך אויס פון אזוינע זאכען, גסה זאג איהר אז איך בין שוין געקומען, זי מעג עסען, איך געם אויף מיר די עבירה, זאג איהר אז איך בין איהר מתיר מתיר אסורים.

מאיר : מתיר נדר.

מוֹדְרִים : זא מתיר לעדערן עסען דארף א מענטש איז טר געווען, פארנוואס דען איז מיר רחל'ע אזוי געפעלען, נור איין קוק האב איך אויף איהר געגעבען, איין קוק פון אויבען ביז אראב, האב איך באלד צו מיר גע-זאגט, מוֹדְרִים, דאס איז א סחורה, דערנאך, און דערנאך געווען, א הא איך בין א מבין, מיינע עלטערען האנדלען מיט אקערליי עופות און איך...

מאיר : און די מיט חור האהר, גענוג מיר אויסגעקעקענט דיין יחוס... הערזשע מוֹדְרִים א בלה גיב איך דיר זאל איך אזא יאהר האבען, אבער וואס פאר א חתן איך גיב געביד איהר... דאס מיר נישט אויף דאס מויל, זאג מיר נור, פארנוואס בעצאהלסטו מיר נישט וואס מיר קומט.

מוֹדְרִים : וואס האסטו אזוי קיין צייט נישט, איך וועל דיר שוין מן הסתם עפּים געבען.

מאיר : וואס? עפּים? וואס הייסט עפּים? די וויינט וואס מיר קומט על פי דין צוויי פון דעם הונדערט, צעהן טויזענד רענדליך האסטו אליין, קומט מיר שוין דערפון 200, און היינט פון דעם נדן וואס די בעקומסט פון דעם מחותן, א נה, אויף א חשבון?

מוֹדְרִים : א חשבון געהסטו דאס קען איך דיר געבען, מילא פון מיינע צעהן טויזענד בעקומסטו נאר נישט, און פון דעם נדן וואס איך בעקום פון דעם מחותן, דער ווערט אונגעלעגט אויף צוויי יאהר, ווארטזשע ביז נאך דא צוויי יאהר, ווען איך וועל מיין געלד בעקומען וועסטו דאמאלס אויף עפּים בעקומען.

מאיר : אז בעקומען זאלסטו דא קינדערישע זאך, דאס איז מיין לוין דערפאר וואס איך גיב דיר אזא בלה?

מוֹדְרִים : וואס האב איך מורא פאר דיר? רחל'ע איז שוין אזוי וויא בייא מיר אין דער קעשינע.

מאיר : עס קען זיך אבער דיר מאכען א לאך אין דער קעשינע אין זאלסטו זי פערלעכען.

מוֹדְרִים : און איך הער דיר וויא דא בלאטע.

מאיר : הערשע טודרים, מילא דוא ביזט א גראבער יונג, און ווייסקט נאר נישט, איך אבער בין א למדן, ווייסקטו וואס די הייליגע ספרים שרייבען אז דער חתן בעצאהלט נישט דעם שדכן וואס איהם קומט.

טודרים : נו?

מאיר : איז, אדער דער חתן נעמט איין א מיתה משונה, אדער דיא פלה שלאגט מיט איהם בפרות.

טודרים : אזוי שרייבען דיא הייליגע ספרים?

מאיר : און אז וויא ווייסקען וואס וויא שרייבען האקטו א סימן אין דיין ערשטער פלה, ועליג שארם טאכטער, דאמאלס האקטו מיר אויך נישט בעצאהלט וואס איז געווען דער סוף האט ויא געשלאגען דיא בפרה מיט דיר פאר א שניץ.

טודרים : נו, ואג איך דען חלילה אז איך בעצאהל נישט? שא היינט קומען שוין דיא געקט, שא מאיר עס וועט ויין רעכט, מיר וועלען ויך נישט קריגען.

מאיר : אט אזוי רעד, (סבבליס, געסט קומען אריין, זינגען, זעצען זיך צום טיש, מאיר אב).

שמש : (מיט א חופה) : מויל טוב, מויל טוב חתן, אט האב איך שוין געבראכט דיא חופה (ער טרינקט).

טודרים : שמש!

שמש : חתן לעב! (טודרים לעגט דיא האנד אין די קעשווע).

שמש : (פריילעך) חתן דומה למלך דער זכות פון צדקה קודם החופה ואל איך ביישטעהן, אז דער ויוויג ואל עולה יפה ויין (ער ווארט ער ואל איהם עפס געבען).

טודרים : (געסט א ציגאר) שמש א צינדעלעלעל.

שמש : (ברוגז) תיכף, ומיד, (גיבט איהם צו פעררייכערען) דיא פלה איז נאך אפנים נישט פערטיג, אוי חתן לעב, אוי האט איהר א פלה, אוא גאהר ואל מיר ויין, האט איהר ויא שוין געהערט שפיעלען אויך דעם פיאן.

טודרים : ויין.

שמש : ויין? ווייסקט איהר דאך נאר נישט וועמען איהר נעמט?

טודרים : אט באלד וועל איך שוין גא ווייסקען, איך קען אויך שפיעלען, נור ניט אויך דעם פיאנא, נור אויך דעם קלאנעט.

שמש : אזוי? קענט איהר אויך מוזיק?

טודרים : מיך האט געלערנט א דייטש.

שמש : א דייטש? געוויס א פראפעסאר.

טודרים : נישט נור א פרעסער נור אויך א טרינקער, געקאסט האט ער מיך צוויי גלאז ביער א טאג, און האט מיר געזאגט אז איך האב א טאלאנט, נור איין חסרון איז מיר דאך פערבלעבען, וויל איך בלונען מיט דעם מויל קען איך נישט קלאפען מיט דיא פינגער, וויל איך קלאפען מיט דיא פינגער קען איך נישט בלונען מיט דעם מויל, אבער פאר וואס טרינקט נישט מיין לעבער נאסט.

טודרים : (טרינקען) לחיים! נאט ואל העלפען, דער ויוויג ואל עולה רגל ויין.

מאיר : (קימט אריין) מיר דאכט ויך אז דער ויוויג האט שוין עולה רגל גע-וועהן (ווכט אומערס) פלוצים ואל מען נאר נישט ווייסקען וויא ויא איז, דא נישט, דאכט נישט, וויא איז ויא?

(אויפטריט דוד, מרים, אויפטריט).

מרים : (וויינט) דאס הארץ האט מיר געזאגט, וויי איז צו מיר.

דוד : וויא האקטו ויא געלאזט?

מרים : אין איהר טעאלעט שטיעב!

דוד : אלליין?

מרים : ויא האט מיך געבעטען איך ואל ויא פיר א קורצע וויילע לאזען אלליין, און ווען איך בין וויעדער צוריק געקומען, האב איך ויא נישט מעהר געפונען.

ארע : וואס געהט דא פאר?

טודרים : וואס איז דא, לאס איך אויך ווייסקען?

(ו למן אביסעלע פאר טרינקען, דיענער מיט א בריעף).

זלמן : אבריער פון מיין קינד, מיר טאנצען די בוקשטאבען פאר די אויגען, איך קען נישט לעזען.

דוד : (לעזט) געליעבטע עלטערען! אין מיינער פערצווייפלונג איז מיר דא וואהל געבליעבען דאס לעבען צו פערלאזען אדער דאס עלטערן הויז, געשעהן איז דאס לעצטע, צום צווייטען מאל האבט איהר אייער קינדס לעבען גענעם גוטען ענגעל צו פערדאנקען, דען שאהן האט מיך דיא

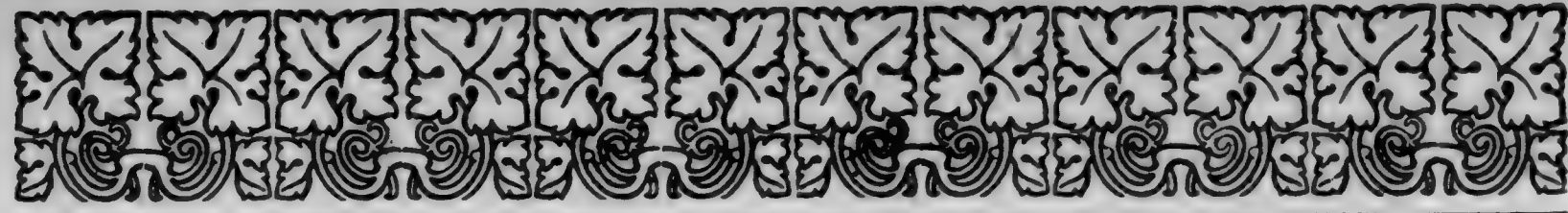
פערצווייפלונג צו דער דאנוי געטריעבען, אבער ער וועלכער האט מיר
שוין איין מאל פון פייער גערעטעט וואהר אויך יעצט מיין שוין
ענגער פון וואסער טויט, און אין ווינעם הויזע בין איך יעצט, פער-
צייהט! איך קענטע נישט אנדערש, איך פערבלייבע אין עוויגער ליעבע
איינער ראשעל (ער פערליערט דעם בריעף).

דוד: מיין שולד מיין אייגענע שולד!

מרים: מיין קינד אונגליקליך קינד!

מאיר: העלפט, איך ערשטיקע... איך ערשטיקע (פאלט צו די ערד)

אלע: (לויסע און שרייען) וואסער! היילפע!

פערוואנדלונג.

(איינפאכעס צימער).

(מאיר מיט'ן שמש מיט דער חופה אויף דיא אקסעל).

מאיר: נו שמש וואס זאגט איהר עפנים צו אזא חתונה אט האט איהר דיא
גליקען פון א שדכן.

שמש: אזא בושא אזא ווייטאג בעהיט זאל מען וועהרען, בעסער א שמיין
אין בויך איידער אזא טאכטער.

טודרים: (קומט) און איך ווייס אלס נאך נישט וואס דא איז, ר' מאיר וואס
איז דא אזוינס געשעהן?

מאיר: האסט דען נישט געהערט דעם בריעף?

טודרים: איך האב נישט פערשטאנען איין ווארט זאג מיר פראקט יודיש
איז רחל חלילה אנטלאפען.

מאיר: נישט חלילה נאר ממש אנטלאפען.

טודרים: אנטלאפען אזוי וויא מיין ערשטע כלה און אפשר אויך מיט
א שנק.

מאיר: נישט אפשר נאר א וואי... וואס קוקסטו אויף מיר אזוי בעז?

טודרים: מאיר דרייער ווקט אומעטום אויס פאר מיר אזוינע פלות וואס
אנטלויפען מיט שקצים, איך רייס דיר אויס דיא בארד און פערקויף

ווא דיר פאר חזיר האר, פאר וואס האסטו דוא מיר צווייא מאהל
געשווינדעלט? (ער וויל צי, שמש לאזט נישט).

מאיר: א מצוה אויף דיר פאר וואס האסטו מיר נישט בעצאהלט מיין
ארעם שדכנות געקד, געהסטו שוין אז דיא הייליגע ספרים ווייסען

שוין וואס שרייבען.

(שמש וויל געהן מיט דער חופה).

טודרים: אט דאס האט געוואלט ויין מיין חופה און וואס האט זיך דערפון

אויסגעלאזט האט מען נאך אויגס געהערט אז פאר א חתונה זאל
א יודישע טאכטער אנטלויפן מיט א ליעבהאבער. פאר א חתונה!
מאיר: וואלט עס דיר נאך דער חתונה בעסער געפעלען?
טודרים: און אויגע שדוכים רעדסטו מיר?
מאיר: וואס בין איך שולדיג אז אלע מיידלעך אנטלויפן פון דיר?
שמש: טרייסט אייך יונגער מאן אין מיין משפחה איז נאך א גרעסער
אומגליק געשעהן דארט איז נאך דער חתונה דאס ווייב אנטלאפען
מיט א ליעבהאבער.

מאיר: און אפשר אויך מיט א שוין.
שמש: ניין טאקע מיט א יוד טאקי מיט דעם מאנס איין איינען געשוועסן
טערקין.

מאיר: נו איז ווא האטש פערבליבען אין דער משפחה! הער מיך אויס
טודרים דארפסט דיר נישט אזוי ערגערין מאיר דרייער לעבט נאך
ב"ה און דוא וועסט קיין בחור נישט פערזיצן. ואג מיר טודרים דיא
קענסט פון דעם שוהל הויף משה הינדיג אוי האט ער א מיידל ווא
וועט שוין נישט אנטלויפן.

שמש: פאר וואסווע?

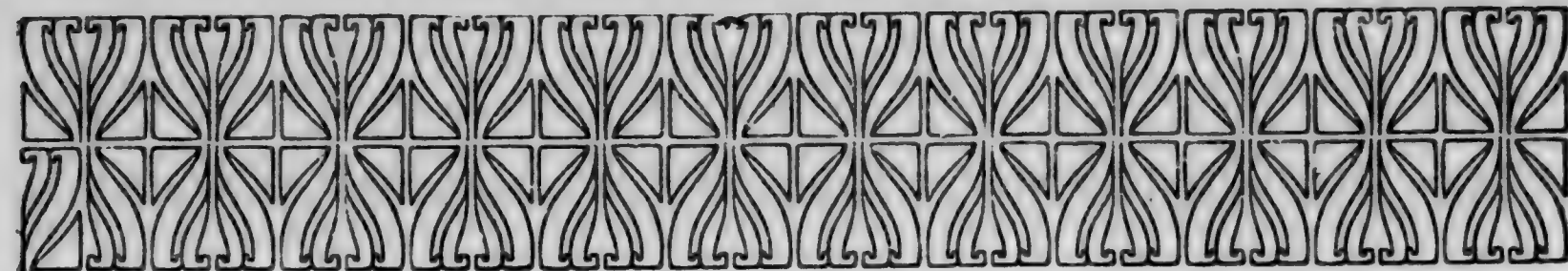
מאיר: ווייל ווא האט קיין פיעס!

טודרים: לאז מיך צו איהם (וויא שלאגן זיך)

שמש: א פע! (לאזט נישט, אב מיט דער חופה)

מאיר: אט האב איך געקומען מיין שדכנות.

(זינגט דעם שרכן).

פערואאנדלונג.

(עלעגאנטעס צימער ביי קארל)

(קארל מיט קאטינקא)

קארל: ווא שיינט שוין יעצט פיער רודיגער צו ווין.
קאטינקא: אבער מען דארף ווא נישט אויפגעגען דער דאקטער האט
דערפאר שטארק געווארענט (מען הערט קלינגען)
קארל: איין בעוויד. וויא ווא גוט קאטינקא ווער עס אויך איז, ווא איך בין פיר
ניעמאנדען צו הוינע.

קאטינקא: (אב באלד צוריק) עס איז איין אקטער מאן ער, ואנט ער איז
איהר אנקערל.

קארל: ער? נו גוט, ואג איהם ער איז מיר ווילקאמען.

(קאטינקא קומט מיט זלמן, קאטינקא אב)

קארל: ווילקאמען הערר קאהן ביטע געמען ווא געפעליגס פראטין.
זלמן: אז איך ווא אפאל ווין אייער גאסט האט איהר געוויס נישט ער
ווארטעט איך אבער נאך וועניגער, דאך צור וואכע יונגער מאן איך בין
געקומען מיט אייך רעדען פרייא און אפען.

קארל: ביטע הערר קאהן.

זלמן: מיט דעם געלד האב איך געוואלט גרינדען א שפיטאל נאך דעם
טויט פון מיין פרוי, אבער... אויך דאס איז א וואהלטאט, איך גיב
עס אייך אונעק.

קארל: מיר ווארום?

זלמן: לאזט מיר פריי מיין מינד.

קארל: וואס הייסט דאס?

זלמן: דאס איז דיא שוועהרע ארבייט פון מיין גאנץ לעבען, א רייכערער
מיטגליד דערפון האט איהר אייך נישט געקענט ווינשען נעמט עס
אייך, און איהר ווערט אויך פטור פון א יודישקע.

הארל : הערר קאהן, איהר נענט ראשעלס אנקעל, און דערום לאו איך מיר ואלקע בעלידיגונג געפאלען, ביטע נעהמען ווא איהר געלד צוריק פערשטעהט איהר דען נישט, אדער ווילט איהר נישט פערשטעהן וואס צוויי יונגע הערצער צוואמענפיהרט, האבען ווא דען גאר קיין הערץ? **זלמן :** נו, און איהר גרויסער העלד האט א הערץ? איהר האט אויך בע- ניצט מיט דער שווער הייט פון א פערבלאנעט קינד, איהר האט גע- בראכט יאמער און טרוער אין איהר עלטערנהויז, ווערע קעפ מיט שאנדע בעדעקט, איז דען אין אייער ברוסט יא דא איין מענשענהערץ?... דאך זיין זיין אזוי וועלען מיר צו קיין צוועק נישט קומען, געלאסען וויל איך מיט אייך רעדען, אלוא נישט געלד איז אייער ציעל גענוועזען, נור ליעבע, אייך שיינט אז איהר ליעבט אונזער קינד!

הארל : נישט מיר שיינט עס הערר קאהן, איך בין דעסען גאנץ ויכער. **זלמן :** יעצט! יעצט! נענט איהר ויכער, אבער וואס שפעטער וועט זיין, דאס בין איך ויכער, יונגער מאן איהר דארפט נישט דענקען און אייך אליין איהר דארפט אויך אין איהר דענקען, צווישען מאן און פרוי איז גענוג ווען איין טהייל איז אומגליקליך דאס אומגליק פון דעם צווייטען טהייל קומט שוין אומגערופען, און מיינט איהר דען אז דחלע וועט זיך געבען אייך גליקליך פיהלען.

הארל : גאנץ ויכער יא.

זלמן : גאנץ ויכער זיין, איך קען מיין בלוט בעסער, וואס פאר א לעבען וועט איהר ביידע צוואמען פיהרען.

הארל : איין גליקליך לעבען פון צוויי מענשען וועלכע ליעבען זיך.

זלמן : איין טרויריג לעבען פון צוויי מענשען, ווערבע ווענען אונזערע דען מיט זיך אליין, די הייסע ליעבע פערנעהט באלד, אבער דיא ביטערע חרטה בלייבט עוויג צוריק, דיא וועלע פון א פרוי, איהר קאפ אין איהר הערץ מוז נור זיין אויסגעפוקט פון איהר מאן אליין אום גליקליך צו זיין, אבער אין דחלעם קאפ וועקען מיר לעבען, מיר איהרע יודישע עלטערען און אייך, ווען איהר וועט זיין מיט איהר אליין, און איהרע אויגען וועמען מיינט איהר וועט איהר דארט ווען, נישט אייך, נור איין אקטען מאן מיט א וואסער בארד, וועלכער וועט שטענדיג

איהר נאמען רופען, ווא וועט פערנוועקען איהר שייננהייט פערלעכערען און וועה וועה דעם טאג אין וועלכער איהר וועט פון אייער טרויט ערוואכען, און וועט איינער אויף דעם אנדערען קוקען וויא צווייא פרעמדע.

הארל : הערט מיך אויס הערר קאהן, היינטע וואהר איהר האכצייטס טאג דער לעצטער טאג מיינער האפנונג, איך וואלטע וועק ענטלויפען אין דער נייטער וועלט, אבער וואוהין? פאר וועהמען ענטלויפען, פאר מיר ועלכסט? וואו איז דען אין דער נייטער וועלט איין פלאץ ווי דאס הערץ נישט בלוטעט, אבער וויא פון איין אונזערערשטעליכער מאכט געטריעבען בין איך דאך ארויס פלעצליך וועה איך מיך אס אופער דער דאנוי ניקט ווייט פאר מיר איין פרויענעשטאלט, נאך איין מאמענט און דיא וועלען דער דאנוי העטען ווא פערשלוונגען, ראש אומפאנג איך וי מיט מיינע ביידען ארמען ציהע וי מיט אלער קראכט פון דארט וועק, ווא ווענדעט אום איהר גענויכט, עס וואהר ראשעל, דיא ברוסט מיינער וועלע האבע איך דעם טויזט ענטריסען אליין, און אויס פרייען ווילען האט ווא מיר אין מיין הויז געפאלגט יעטצט איזט ווא מיינע, און נור מיינע, נעמאנד קען ווא מיר נישט ענטרייסען, און ווא צווישען אונז ביידע איין וועלט פאכען, אונז שיינען קען נעמאנד מעהר.

ראשעל : (שטויבט ארויף) אנקעל דוא גוטער ליעבע אנקעל, ביזטו אויף מיר בענע? זיין, דאס דארפסטו נישט, העטעסט דוא נור דעם טויזענסטען טייל געוואוסט, וואס איך געליטען האבע, ביז איך האב מיך צו דיענען שריט ענטשלאסען, אנקעל ווען איך נאך יעטצט לעבע, האבט איהר נור איהם צו פערדאנקען, איהם האט דער הימעל אונזער ווארטעט אלס מיין רעטער צוגעשיקט, און דער גאט האט אין מיינער וועלע געשפראכען, פאלגע דיענען מאן, ער איזט דיר פון דעם הימעל בעשטימט.

זלמן : און איך האב מיך געוואונדערט אויף ועליג שור וויא אזוי ער קען נאך נייטער לעבען, נאך דעם ווי קינד איז מיט א קריסט אנטלאפען אט לעב איך אויך, אה ווי שטארק איז דער מענש, יונגער מאן וויקט איהר איין געפאלעקייט טהון איין אלטען מאן.

הארץ : אלעס הערר קאהן.

זרמן : לאזט מיך איינע וויילע מיט מיין קינד אליין.

הארץ : מיט פריידע, נור רענט וי נישט צופיעל אויף דער דאקטער האט
עס איהר שטרענגס פערבאטען (אב).

זלמן : אז איך זאל מיט מיין קינד דערפון רעדען זאל איך דערפון איין
פערמיטלעך... קום א הער צו מיר קינד מיינס! ניין! ניין! איך וויל
דיר נישט מאכען קיין פארנווארפע וויר מענשען וינדיגען אקע, ווער
איז דען דיין פאר גאט... איך וויל נור פון דיר רעדען, פון דייער
צוקונפט, זאג מיר טאקטער, האסטו גוט נאכגעראכט אין וואס פאר
א וועקט דיא וויקסט דא אריין, קענסטו דיענע וועלט, קענסטו דיענע
קריסטליכע וועקט? א וועלט פון האס פול שטאה געגען אקעס וואס
טראגט דעם נאמען יוד... רחל איך שטעה יעצט פאר דיר נישט אקס
דיין אנקעל, נור אקס דיין ריכטער, דורך מיר רופט דאס גאנצע
אומגליקליכע פאלק, איך רעד אצינד צו דיר אים נאמען פון דעם גאט
פון וועקען די ווילסט דיר אצינד ענטוואנען.

ראשער : ניין אנקער! איך טויף מיך נישט, ער פערלאנגט עס גאר נישט
פון מיר.

זרמן : וואס דען? די ברייבסט ווייטער איין יודישקע, און ער קריסט.
וואס וועסטו ויין וויינע א מעטרעס? אה די פערבלאנעסט פייגילע פון
דיין נעסט ארויס געפליגען, וואס מיינסטו דען האט דער קריסט איך
דיר ליעב, דיין קרארען פערשטאנד, דיין גוטעס יודישעס הערץ, ניין!
די בייסט שעהן, אט דאס איז וואס איהם רייצט, ער וויל דייע שטענ-
הייט, ער באגעהרט דיין פרייש, שוין צוויי טויזענד יאהר פערצעהרען
וויא יודיש פרייש, און וועגן נאך נישט געשטעלט, שוין צוויי טויזענד
יאהר, אז מיר ווערען פון וויא געשטענדעט, געטרעטען מיט דיא פוס
געברענט און געבראטען, איז וויא אויך נישט גענוג, רייס הערונטער
פון דיר דיין פערבליענדעט פרייש, רייס הערונטער און מאך דיר
העסליך! ניין! ניין! קינד מיינס, איך וינדיגע געגען נאט מיט מיינע רייד
זא שעהן רחקה בליהע קינד מיינס, בליהע ווייטער אזויא וויא דוא
האסט בוי אצינד געבליהט, נור רעטע דייע אונשוילד, רעטע אונז אלע.

(אויפטריט דוד מרים)

מרים : (וויינט) רחלע! טאקטער! נאטעניו! פארנוואס האסטו מיך פון דער
וועלט נישט צו גענומען, איידער אזוינס צו דערקעבען, דערפאר האב
איך איבער דיר אזוי געציטערט, און דיר אכגעהיט וויא מיין אויג אין
קאפ, ווען דוא ביסט נישט איצט געדאכט קראנק געווען, האב איך
וואכען לאנג נישט קיין אויג צו געמאכט, גאנצע נעכט געוואכט געבען
דיין בעט, און מיר געווינשען אז איך דיין מאמע זאל דיין אכגעווערן
ניין, און מיט וואס דאנקסטו מיר אצינד אב דאפיר (קניעט) נו טאקטער
רייס מיר ארויס מיין הערץ ווען עס מאכט דיר פערנעניגען, רייס
ארויס דער מאמעס הערץ, און צוטריט עס מיט דייע פוס.

דוד : דיין מאמע גיט ויך ברוט פון דיא אויגען, און דוא שטעהסט און
ריהרסט דיר נישט, האסטו שוין געציטען אנגעהויבען צו פערדאכטען
דייע יודישע עלטערען.

זלמן : שרה'לע מיין פרוי, ווי גליקליך ביסטו וואס גאט האט דיר פריער
פון דער וועלט צו גענומען, און האסט נישט אזא ווייטאג, שרה אונזער
קינד איז פאר אונז פערקאהרען פון דער וועלט, און פון יענער וועקט,
פערקאהרען... פערקאהרען (ער פאלט צו דער ערדע).

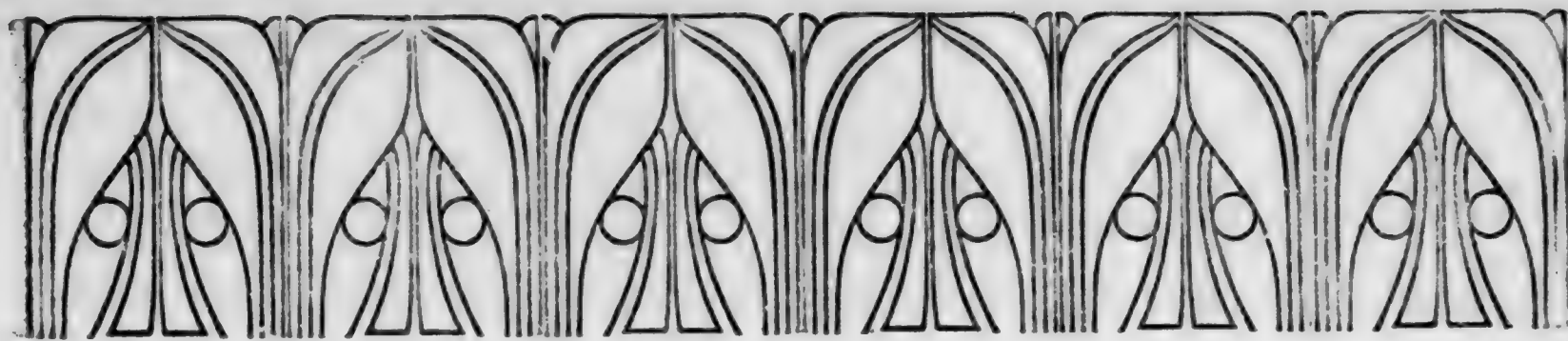
ראשעל : (וויינט) אנקער... ערנוואכע... הילפע הילפע... (קארל קומט אריין).
ראשעל : דיר האט געמאנד זא גוט פערשטאנדען וויא איך, אבער צו
שעהן וואהר אונזער טרוים אויך פערוויירקליכט צו ווערען, קארל! זא
לאנגע איך נאך אטעהמען ווערדע, וועל איך נישט אויפהערען דיר צו
ליעבען, זא ליעבען אבער נור מיט איינער שוועסטער, ליעבע, עס
געהט נישט אנדערש, איך בין עס זא מיינע עלטערען שולדיג (ווארפט
זיך אויף זלמן'ען) אנקעל! דריקע מיך צו דייען גוטען פראמען יודישען
הערצען, דיין קינד בין איך נאך געטצט אויף, אומגליקליך אבער
עהרליך... קומט מיינע ליעבען, קומט איך בין וועדער אייערע.

הארץ : (ווייל צו איהר) ראשעל!

זרמן : כום קינד מיינעס, אויף מיינע הענדע וועל איך דיר יעצט א היים
טראגען, שטארק ריענענשטארק פיער איך מיך אצינד, איך טראג מיין
יודיש קינד וועדער צוריק אין דער יודישער היים, כום קינד אויף
מיינע הענדע (אב, קארל מיט א געשרוי ברעכט, ער פאלט).

(פ א ר ה א נ ג.)

(ענדע דעם צווייטען אקטעס).

דריטער אָרט.

(אין רייכער וואל ביא דוד עם אין דא סדר נאכט געדעקטער טיש מיט אלעם וואס געהער צום סדר ארום דעם טיש מעהרערע שטיהלען).

מרים : (שעהן געקליידעט בעקוקט דעם טיש) רחלה מאכטער דא חרוסת האבען מיר פערנעטען.

ראשעל : (מיט א טעלער) היער מוטער וינד דא חרוסות.

מרים : נו אין כוסות איז אויך דא נענט ביים טיש, דער טאטע ווירד דאך מיטבריינגען מעהר אויך צום טיש ווייבט רחלה מאיר דרייער איז אויך פערבליבען ביא אונז צום טיש א פֿרעהליך ווירד אויך האב איהם גערן.

ראשעל : יא ער איז ווין אריינקייט איז פיעל גלוקליכער אלס מענטער אין רייכטחים.

מרים : שוין וויעדער געוויפצט?

ראשעל : נור איין פארברענגענדע געדאנק.

מאיר : (קומט אריין מיט א ספר אין דער האנט) א גוט יו"ט.

מרים : גוט יו"ט ר' מאיר שוין נאך דער שוהל?

מאיר : נאר וואס אפגעדאווענט אוי האט איהר אבער א חון אויך האב דאך עפס שוין איבריג געהערט חונם אין מיין לעבען, נאר אויבס האב אויך נישט געהערט, אזא קאמפישען א דראג, רחלה דיין טאטע איז גבאי פון דער שוהל האט ער מיך מבפד געווען אויך מארגען מיט מוסר דאוויגען, דא ביזט דאך א שטיקעל קענערין פון מוויז קום מארגען אין שוהל אריין וועסטו הערען וואס מאיר דרייער קען, (זינגט) ומפני חטאינו רחלה דאכט ויך דוא האסט נאר נישט געהערט וואס אויך האב צו דיר גערעדט, וואסווע נאך אלץ אזוי פערנארגט ניין רחלה פרייליך ואלסטו ווין היינט איז ביא אונז פסח, פסח ומן חרותנו

און דא מאכסט אונז וויער פנים ווא א אלטע יודענע נאך זכור ברית נאג מיר דעם אמת רחלה טהוט דיר אלץ נאך באנק וואס דוא ביזט נישט געווארען א פריינד מיט איהם, דא ווייבט שוין מיט וועמען אויך מיין מיט וואסילין.

מרים : לאזט ר' מאיר רעט נישט דערפון.

מאיר : ניין מרים לאזט מיך א ביסער פילאזאפירען מיט רחלען אויך וועל איהר בעווייזען אז נור אונזער גלויבען איז אמת און שעהן.

ראשעל : אייער פילאזאפיע ר' מאיר אינטערעסירט מיך ועהר וועניג לאזט ליעבער דא גלויבען נאנץ צופריעדען.

מאיר : אויך וואלט נא שוין צופריעדען געלאזט ווא לאזט אבער מיך נישט צופריעדען.

ראשעל : וואס הייסט?

מאיר : נאנץ רעכט דער יודישער גלויבען האלט מיך צו, און דער גוישער גיט מיר פעטש.

ראשעל : יא ליידער.

מאיר : נאר אויך וויל דאך דיר בעווייזען וואס אויך האב דיר געוואנט הערשע ביא אונז אין נאסי אויך דער רויטער בריק פלעגט ארום געהן א מיסיאנער פון שטיב צו שטיב, אזוי ווא ווין פאטער פלעגט ארום געהן מיט אלטע קליידער ווא צו פערקויפען אזוי פלעגט ווין געשטודטער ווהן ויך ארום טראגען מיט דעם גישען גלויבען צווא פערדאנדלען אמאל איז ער אויך צו מיר אין שטיב פערבלינדעט געווארען רחלה! אויך ואל אזוי דערקעבען צו פיהרען מיינע צעהן טעכטער אונטער דער חופה ווא ער האט מיר געוואלט אבצאהלען צעהן גאדענע רענדלעך דערפאר וואס אויך ואל אויסברייטען מיין אלטען גלויבען אויך ווין ניעם, וואס מיינסטו, האב אויך איהם געענ-פערט, אז ווידער נאג אויך איהם, דא ווייבט מיר צי צאהקען איז דאך א סימן אז מיינער איז בעסער, בלייב אויך ביא מיינעם און אויך האב דיר אין דרעהרד מיט דיינעם, נו לאזשע דיר נישט באנק טהון און שרייט מיט אונז אלע יודען השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין.

מרים : אט קומען שוין אקע פון דער שוהל.

(אויפטריט זלמן דוד געסט).

אלע: גיט יו"ט, גיט יו"ט.
זלמן: נו קינדער דיא נאכט שטעהט נישט דער חזן האט ויך היינט צו פיער נאריש געמאכט.

מאיר: אזא דראג, ר' זלמן אי"ה מארגען וועט איהר מיך הערען א מוסף אנדערלענען.

זלמן: אויב דו ביזט אזא גוטער חזן וויא א שדכן מעג מען דייך אויך פערשפארען צו הערען.

(ראשעל ברענגט א קיטעל פאר זלמן'ען)

זלמן: רחקה טאכטער ווילסטו דעם אנקעל א ביסעל נחת צו טיילען.

ראשעל: גערן טייערער אנקעל וואס איז דיין וואונש?

זלמן: איך וויל אז דיא נאכט היינט פרעגן דיא פיער קשיות דאס וועט מיך דערמאנען ווען דיא ביזט נאך געווען א קינד אין אלע יאהר ביים סדר אויך מיינע שוים געוועסען ווען דיא האסט מיר א ביסער מיין ביטער שאדען ערזעצט נאטעניו וויא מיר מוחל וואס איך בין מחלל יו"ט מיט מיינע מרערען דאס געבראכענע פאטער הערץ קאן דאך אבער נישט אויפהערען צו ויפצען דרייא און צוואנציג יאהר וייט יענעם ברוטיגען פסה דרייא און צוואנציג יאהר וייט איך בין בערויבט געווארען פון מיין איינציג אויג אין קאפ, דאך גענוג, גם זה למזבח קומט קינדערלעך צום טיש (אלע געהן צום טיש אין מאכען קידוש).

שמש: (לויפט אריין) וייט מיר מוחל וואס איך האב געשטערמט, ווייל עס איז אזאך וואס איז נוגע אלע יודען (וויינט) מיר נעמער חלילה אלע אין איין סכנה!

אלע: וואס איז געשעהן?

זלמן: קום אהער שמש, פערליכער נור נישט דעם קאפ, און דערצעהל נאנץ רוהיג.

שמש: ווען מ'האט אפגעראכענט, און אלע יודען זענען ויך שוין ציגאנגען פון דער שוהר, איהר ווייסט דאך דער חזן האט אונז היינט שפעטהט אויפגעהאלטען האבען שוין דיא קעכט אנגעהויבען אויסצוגעהן, נור דער נר תמיד האט נאך געברענט, איך ווייך נור וואס פארשליעסען

דיא טהור, הער איך עפיים ביים פענסטער א גערויש, דיא פענסטער זענען שוין אלט און צעבראכען, איין ריהר זענען וויא אפען, זעה איך וויא איין פענסטער עפענט ויך פון דרויסען, און ביים שוין פון דעם נר תמיד, זעה איך וויא א גוי דראפעט ויך אריין.

דוד: גענוים איין גנב.

שמש: אזוי האב איך אויך געמיינט, און דעריבער האב איך מיך מורא געהאט צו ריהרען אדער צו שרייבן, ווארן אזא גוי האט אונדא בייא ויך א פאסטויל, און קען מיך נאך שיעסען, האב איך מיך שטיקערדייט בעהאקטען אונטער איין שטענדער, איך זאל ווארטען ביז ער וועט פערטיג ווערען מיט דעם און אז ער וועט אויך ויין אין דרויסען וועל איך אויך ארויסלויפען און שרייבן געוואלד.

מאיר: א שעהנער שומר.

שמש: אבער הערט יודען נישט גנב'ענען איז ער געקומען פערקעהרט ער האט אונז נאך עטוואס געבראכט, איך האב געזעהן וויא ער געמט עפיים ארויס פון דער קעשענע און שטעקט עס אנדער אונטער דעם ארון הקודש און איז באלד ווידער דורך דעם פענסטער ארויס אן א נשמה, בין איך באקד געגאנגען זעהן וואס דארט איז (וויינט) ווייסט איהר יודען וואס? א פלעשעל בלוטה.

ארע: בלוטה?

שמש: איך האב דערמיט געוואלט לויפען צו דעם רב אבער אונזער רב וויא איהר ווייזט איזט דאך במילי דעלמא נישט קיין גרויסער חכם בין איך דיעבער צו אייך געקומען ר' זלמן ווייל איהר זענט א קלינגער יוד און קענט אונז דא איין עצה געבען וואס צו טהון ווארין אז דיא שנאי ישראל ווען אונז דאס זעהט איהר, אבער וואס טהוט מען?

זלמן: וואס אונזערע שנאים האבען געטהון און זענען געגען אונז קאמיר האפען אז דער איינציגער גאט וועקטער האט אונז שוין פון זאפיעל גערעטעט וועט אויך אצינד ויין מיט אונז, דערנווייך אבער דארפען מיר אליין אויך ויין געוואפטנט זענען שנא, וואס מיט דעם פלעשעל בלוט צו טהון וויל איך אויך אצינד זאנען, שמש אבער א סוד מוז עס בדייבען דערנווייל, קיין שום מענטש דארף עס וויסען (א סוד ער זאל קיין גער ויין) נישט אפילו מיינע אייגענע דארפען עס אצינד הערען.

שמש: (פרייליך) אט דאס איז איין עצה פון א יוד א קמין נישט אום
יפט נאנט מען דארט וויא תורה דארט איז חכמה אטושיא מיר
א נוסען יו"ט (אב)

זלמן: אצער רחלה וועסטו פרענען דיא פיער קשיות.

(אויפטויט דומיטריע וואסילע אונטערזוכונגס ריכטער
פאליצייא)

ריכטער: איין געדער בדייקט רוחני אויף ויין פראטין, ולמן קאהן.
זלמן: דער בן איך.

ריכטער: איינע שוועהרע קלאגע ליגט געגען איך פאר, דאך נור רוחני.
איך אקס ריכטער ווערדע אלעס גענוי אונטערזוכען, ולמן קאהן
אם 10 אפרייך וואהרען ויא בייא הערן קארק ריזנאן אין ויין הויז
איזט עס וואהר?

זלמן: יא הער ריכטער.

ריכטער: ויא האבען מיט איהם געצאנגט איהר האבט איך ביידע
שטארק בעליידיגט אונד עס איז נאנאם געקומען דאס ויא האבען
אין העכסטען וואוט ערגריפען איין מעסער און וואקטען איהם ער-
שטעבען איזט עס וואהר?

זלמן: דאס הערר ריכטער איז איינע אונטערזעטע און שענדליכע
זיענע ועהען ויא דאך הערר ריכטער, ועהען ויא דיעזע אלטע דארע
האנד און דיעזע ציטערענדע האנד נאל איין מעסער ערגריפען געגען
איין יונגען מאן אין וינער יונגער קראפט דאס איז דאך צו קעכער-
דיך וועקער אונפערשעהמטער ליגנער קענטע וואנאם ערצעהלען.

דומיטריע: האקט עס מויל יודע, דומיטריע ריזנאן איז א עדעלמאן און
קוין ליגנער, איך האב אלעס דורך פענסטער געזעהן.

זלמן: הערר ריכטער פראגען ויא דעם הערן קארק ריזנאן אליין ער איז
צו איין עדלער יונגער מאן אום איינע וואקע ליגענע צו בעשטעטיגען
פראגען ויא איהם דאך וועקסט.

ריכטער: יודע דענקסטו מיט דיינער פערשטעלונג איינעם ריכטער צו
טיישען איהם וועקסט פראגען ווא איזט גר דען וואס האט איהר מיט
איהם געמאכט?

ראשער: וועה מיר, לאזט מיך הערען וואס איז מיט איהם געשעהן?
ריכטער: פערשוואונדען איזט ער פלעצליך פערשוואונדען וייט דעם 11
אפרייל היינט איז שאהן דער 14, אלנא שאהן דרייא טאנע וייט ער
איז נישט מעהר געזעהן געווארען, אונד עס איז אויסער געדען
צווייפאל דאס ער לעבט נישט מעהר.

ראשער: אלמעכטיגער גאט! קארל לעבט נישט מעהר, האט איהם דיא
פערצווייפלונג פילייקט געטריעבען איין ועלבסטמארד צו בעזעהן.

דומיטריע: דיא אויסרעדע ניצט איך ווענוג, ועלבסטמארד, יא דאס איז
גר און איהר, אין דיעזען הויז האט מען איהם געזעהן אריין געהן, און
נישט מעהר ארויסקומען.

ראשער: ווער האט איהם געזעהן?

וואסילע: איך.

ראשער: דוא האסט איהם געזעהן? ווען?

וואסירע: אם 11 אפרייל האב איך געזעהן אהער אריין געהן, און שפעטער
ווען איך האב געהערט אז ער איז פערשוואונדען, האב איך געמעלדעט
דער פאליציי אז ויין נאנג איז געבויך געווען ויין לעטצטער.

דוד: אים נאמען דער וואהרהייט הערר ריכטער, הערט מיך אויס, דיעזער
הערר דומיטריע ריזנאן איז מיר איינע אונטערזעטע גרויסע סומע
געלד שולדיג, און וואלטע נאך ווייטער ביי מיר לייגען, אבער ווייל איך
דאב איהם עס אפגיזאגט, איז ער געטצט מיין גלוט פינדל, און
דיעזער וואסילע וואהר ביי מיר איין נאנץ לאנגע צייט אונטערשטעלט,
ביז איך האב איהם געפאקט אלס דיעב, און האב איהם ארויס גע-
שטיקען, ועלבסטמערשטענדליך איז ער מיר אויף קוין פרייגה, קענען
ווא הערר ריכטער זאלכע צייגען גלויבען שענקען.

דומיטריע: הערר ריכטער! דיעזער וואסילע וואהר ביי מיר אויך איינע
צייט, איך אלס עדעלמאן קאן פיר איהם האפטען דאס ער איזט איין
הויפט ארדענטליכער מאן, (וואסילע קישט דיא האנד).

ריכטער: דאס איז מיר גענוג, וואסילע! דוא האסט מיר געזאגט, דאס דוא
קענסט יעדעס ווינקעל אין דיעזען הויז.

וואסילע: יא הערר ריכטער! ניכט מיר אייניגע פאליציסטען, און איך וועל

ווי ווייזען יעדעס ווינקעל, וואו מ'קען אפשיקטען א מענטשען, אז אפילו
א האן ואל נישט קרייזען.

ריכטער: (צו דיא פאליצייסטען) פאלגט איהם נאך.

דוד: קומט איך אליין פיער אייך איבעראל (ווייל געהן).

ריכטער: דו בלייבסט! (צו וואסילע מיט דער פאליציי) דו געה (ווי אב).

דומיטריע: מיינסט אויף דיעזער ארט צו ענטרינען? הערען ויא ווייטער
הערר ריכטער! נאכדעם דיעזער אלטער פאנאטיקער האט מיי ארמען
ברודער מיט דעם מעסער בעדראהט, איז ער אויך מיט ויין פרוי גע-
קומען און האבען וייער מאכטער מיט געוואלט וועק געשלעפט, דען
ביי ואלקע יודען גיבט עס קיין גרעסער פערברעכען אין דער וועלט
אלס איינען קריסטען אנצוגעהערען, אום אבער צו פעהליטען אז וייער
מאכטער ואל נישט וויעדער איהר עלטער הויז פערלאזען, און וויעדער
צו איהם אנטלויפען, וואס זענען ואלקע פאנאטיקער אום שטאנדע צו
טהון, איבער הויפט פאר וייערע אקטערן פיינערטאג ווען וי בריווען
קריסטען בלוט.

זלמן: פערבלוקט ואלען ווערען די ליפען וועלכעס דיעזעס ווארט ארויס
רעדען קענען.

דומיטריע: וואס? אנט פילייכט נישט וואהר, אומט עס נור איין מעדען
איינבליהונג?

זלמן: לעזט הערר ערעקלאן אויב איהר קענט אייער אייגענע ביכער פון
דער אלטער גרויער צייט, ווען דיא היידען פלעגען אייך בעשולדיגען
אז איהר געברויכט היידישעם בלוט, עפען ויא ווא איהר בעשולדיגט
אונז אצינד מיט קריסטען בלוט, לעזט אונזער תורה וועלכע שרייבט
אונז פאר: לא תרצח! ואלכט נישט מארדען, און ווייטער בעפעהלט
ווא אונז: ליעבע דעם פרעמדען, ואלכט דיין ברויט מיט איהם טייכען,
אין געזעטץ און אין משפט ואל ויין פאר דיר און פאר איהם, אזוי
געבייט אונז אונזער תורה.

דומיטריע: וואס געהט מיר אייער תורה אן?

זלמן: אייך ער, אייער ערלענער האט ויא פאר הייליג געהאלטען.

דומיטריע: שווייגע יודע! רעדע נישט מיט דייע אומרייגע ליפען, אים
דעם נאמען וועלכען איהר האט געקרייצט.

זלמן: מיר האבען איהם נור איין מאל געקרייצט, אבער איהר קרייצט
איהם אויף שרייט און טריט.

וואסירע: (קומט אריין) הערר ריכטער! אין קעלער האב איך דאס געפונען
(ווייזט א זיגעל רינג).

דומיטריע: מיינ נאט! הערר ריכטער! זעהן וי דיעזען ויענער רינג, לעזען
ווא וועלכעס וועלכער נאמען עס איז דארט אויסגעקרייצט.

ריכטער: (לעזט קארל ריוואן) ווא קומט ויין רינג אין אייער קעלער?
אנטווארטעט!

דומיטריע: ברויכט מען נאך איינע ווייטערע אונטערזוכונג דארט אין
טיעפען קעלער וואוירדע מייין ברודער אפגעשלאכטעט, ער האט
נאמירליך געקעמפט מיט ויין יונגעס לעבען, אונד ויא איז אין קאמפף
וויין ויענער רינג הערונטער... ויא הערר ריכטער! זעהן וי דיעזע מצות
וירד מיט דעם בלוט מיינעם ברודערס פאבריצירט.

ריכטער: איהר ציטערט, נור וואס קענט איהר זעצט איינזענען געזען
וואלכע שרייענדע בעווייזע.

זלמן: ערלויבט מיר הערר ריכטער! נאך מיינער מיינונג, דארף איין אונד
טערזוכונגס ריכטער איין מענטשען קענער ויין, דיא ערפאהרונג האט
אייך שיינט מיר געוויס אויסגעלערנט אונטערשיידען צו קענען צווישען
מענטשען אונד פערברעכער געוויכטע, לעזט איהר דען נישט נאמן דייט-
ליך אויף דיעזע צוויי געוויכטער איינען פערבראנגענע טראומה, איינע
בעהאלטענע פריידע איבער דעם טייפרישען פלאן, וואס ויא איז
געלונגען, ויין רינג האט איהר אין אונזער קעלער געפונען, נח וואסווע
איז דעמיט בעווייזען האט דען ויא איין דיעב ויך נישט געקענט פרייער
אין קעלער אריין גנבענען, און דעם רינג דארט אונטערנווערפען
(דער ריכטער רעדט שטיל מיט דומיטריע) אבער זעהט ברעדער זעהט,
וועלכע אונטערזוכונג די ריכטער מאכען, ווען עס האנדעלט ויך יודען
צו בעשולדיגען, דיא ריכטער אליין זענען איין בונד מיט דיא הונגערע
וועלכע, ויין! פאר אייך צו רעדען הייסט צו טויבע אוירען גערעדט.
וויין! ווען איך ווער מווען רעדען, וועל איך נור פאר מענטשען רעדען.

ריכטער: שליסט אלע אין קעטען!

קאמינקא: (שטירצט אריין) ווארטעט! מיר מוזט איהר אויך אויסהערען!

ריכטער : ווער ביזטו? און וואס ווילסטו?

האמינהא : איך הייס קאמינקא! איך בין מיין קארל אין צווייטע מוטער געוועזען! און וואס איך וויל? דאס וועלכע וואס איהר ווילט, אדער וואס אייער פפליכט איז צו וועלען, די וואהרע מערדער אויסגעפונען. ריכטער : דיא וינד שאן געפונדען.

האמינהא : צו שטעל האט איהר ווי געפונען!

ריכטער : וויא?

האמינהא : פערצייגט הערר ריכטער וואס איך רעד אזוי שטיל איך האב נישט געוואוסט אז איהר הערט נישט איך ואג איך, אז צו שטעל דיין וואהר געפינען, ויכט א ביסעל בעסער.

ריכטער : ווייב! שטעהר מיך נישט אין מינעם זאמט.

האמינהא : אייער אמט הייסט איך וועבן פארשען און נישט האפען בייא וועמען מיין קארל האט גיט אין געהיימנים געהאט אלעס פלעג ער מיר ערצעהקען, און דיא מענשען וואס איהר הייסט יעצט אין קייטען שליסען אלס ווינע מערדער דיא האט ער געהאלטען פאר דיא ערעלסטע און עהרליכסטע מענשען.

ריכטער : אבער יעצט ווהסטו יא וועלכען אידטום ער האט געהאט דען דיקע ווארען ווינע מערדער עס וינד בעווייזע דא.

האמינהא : נישט אלע בעווייזע דער וועלט קען עס מיר בעווייזען וויא קענען ווינע מערדער נישט ויין דאס וואלט געוועזען גענען דער גאטור, האלט מיך נישט פאר פערקט איך ווייס וואס איך ואג יא ווען ער לעבט נישט מעהר מעג שוין דאס געהיימנים ארויס, אלזא ווייזט אז קארל איזט קיין געבוירענער קריסט.

אלע : וואס הערען וויר?

האמינהא : צו אייער פאטער דעם אלטען ריוואן וועלכער וואר נאך דאמאלס קינדער לאז האט מען איין קליין קינד געבראכט און ער האט עס טויפען לאסען אונד עס אדאפטירט פיר ויין קינד, דיא גנב'שע בין איך געוועהן מיין בייכט פאטער האט מיר דאמאלס געזאגט דאס איך בענעהע דאמיט דיא גרעסטע וואהלטאט, דעם אלטען ריוואן האב איך געמוזט צו שוועהרען, דאס געהיימנים ניע צו

ענטדעקען דאמיט קארל זאל גרויסער הייסט נישט וועלען צוריק קעה-רען צו ויין יודישער רעליגיאן.

זלמן : אין פאר וואס ואגסטו אויף נישט בייא וועמען דיא האסט דאס קינד געזוכט?

האמינהא : (קייט) נעהט מיך צו אייערע פיס אלטער מאן, לאסט מיך ארוםנעמען אייערע קניע און אום פערצייהונג ביטען גענען איך בין איך דאמאלס דעם מענשען רויב בענאנען קארל איז אייער קינד געוועזען.

זלמן : געוועזען (אין איינעם) נאט האט גענעבען און גענומען.

דומיטריע : דיין פערדאמטעם וידענענענדרע, יעצט איז אייער פערדערע-קען נאך גרעסער, דען אין דער מיינונג דאס ער געבארנער קריסט איזט, האט איהר אייער אייגען בלוט אונד פלייט געטעכטעט, הערר ריכטער וואר קארל נור מיין אדאפטירטער ברודער, אבער ברודער וואר ער דאך און איך פאדערע ראכע פיר ויין פערנאסטעם בלוט.

זלמן : דיא סדר נאכט! ווידער וועהע איך פאר מיר, יענע ברוטיגע סדר נאכט ועהט איהר נישט, וואו אונזערע הייער ברענען אין העלע פלא-מען? הערט איהר נישט דאס הערצרייסענדע געשרייא פון מאמעס בייא וועלכע מען רייסט אונזע וייערע קינדערלעך, צעריסענע מענ-שענגליעדער וואלגערן ויך ארום אין דיא גאסען, גרייזען מיט אויפגע-ריסענע וואונדען הויכע שטערבענד, ועהר געקוועלטע נשמות... פאר וואסווע שטעהט איהר מיט דיא הענד פערלייגט? ואלען מיר ויך לאזען אויסשעכטען וויא דיא שעפסען, און מיט קיין האנד בעוועגען, אויף! קעמפפט פיר אייער קעכען פערטיידיגט אייער פרוי און קינד... (ווארפט זיך אויף דומיטריע) דיא מלאכי חבלה ווענען ווידער דא... אונזערע תלנים אונזערע הענגער... ניי! הבא קהורגה השכם להורגו.

(ענדע דעם דריטען אקטעס).

פירטער אהט.

(א שיחל, עטור, ארון הקודש, שטענדרעס, מען זינגט עס ווירד אינטערבראכען
ערשיינען פרעפעקט, ריכטער, דומיטריע, וואסילע, קאטינקא
אונד עסאנועל העלפגאט).

העלפגאט: פערצייעט דאס וויר אייער הייליג געבעט אונטערבראכען
האבען צוערשט ערקויבט מיר מיך פאר אייך פארצושטעלען, מין
נאמען איז עמאנועל העלפגאט דאקטער דער יודיע מיט דעם גיטלען
ערלויבניס דעם הערן פערפעקטען בין איך אום דיעזען אינטערע-
סאנטען פאר מיט אייך ציוואמען צו אונטערזוכען היער, עס האנדעלט
ויד אום מענשען לעבען און דאס איז דאס הייליגסטע אויף דער וועלט
הערר ריכטער ערקלערען ויא אונד וואצו האבען ויא אונד היער אין
דער סינאגאגע געבראכט?

ריכטער: דאס וועט איהר גלייך הערען, וואסידע ערצעהלע דעם הערן
אקעס וואס דו ווייסט.

וואסילע: איך בין א לאנגע צייט געוועזען אנגעשטעלט ביא דעם יודישען
באנקעהר דוד קאהן און האב דעריבער געהאט דיא געלעגעהייט
צו צוועהען וואס אין איין יודיש הויז פארגעהט אין וויער יודען פסח.

הערפגאט: נון וואס געהט פאר אין דעם יודישען פסח?

וואסירע: צוויי אבענדע איינער נאך דעם אנדערן ויצט ויד דיא גאנצע
משפחה ארום דעם טיש און דער בעה"ב פון אויבען אהן אין וויא
האקטען אין איין דאבינען, אין אלע מאל טרינקען וויא וויין, אבער
דאס טרינקען אין יענע צוויי נעכט איז נישט וויא א גאנץ יאהר
דאמאלס הייסט עס ביא וויא אראבישע בוסות.

שמש: ארבע בוסות! ארבע פיער.

וואסירע: דאס איז אליינען איהר טרינקט א סך מעהר וויא פיער, איך בין
געשטאנען אין דרויסען ביים פענסטער, און האב אלסדינג צו געזעהן.
איך האב אויך געזעהן וויא אין יעדען בוס גיעסען וויא אריין א פאר
טראפען בלוט.

שמש: איך נאל אוי בעהיט ויין פון דלת.

ריכטער: רוהיג!

וואסילע: דאס בלוט ווערט געזארגט פון דעם שמש.

שמש: וואס דבר'ט דער ערל.

וואסירע: דער שמש ברענגט עס יעדען בעלהבית א היים, איך האב
דיא פלאש ברוט ביים שמש אין דיא הענד, און האב געהערט דאס
ווארט קריסטען בלוטה.

שמש: (וויינט) נה, און דו רבש'ע שוויינסט?

העלפגאט: ווארום ביזטו נישט דעם שמש גלייך נאכגעלאפען, און איהם
מיט דער פלאש בלוט צו האפען.

וואסירע: דאס האב איך אויך געטהון, אבער ער איז שנעלער פון מיר
געלאפען.

שמש: איך מיט קראנקע פיעס בין שנעלער געלאפען פון אונד געוונדען
אינווא.

העלפגאט: און ווארום האסטו נישט גלייך געמעלדעט דער פאליציי?

וואסירע: איך האב נישט געהאט בעווייזע.

הערפגאט: און אצינד האסטו בעווייזע?

וואסילע: געוויס, דאס יאהר האב איך דעם שמש נאכשפיאנירט.

שמש: וואס האט ער ויד ארויפגעהאפט אויף דעם ארימען שמש?

וואסירע: איך האב פון דרויסען געזעהן, אויך וועלכען פלאטען ער האט
דא אין דער סינאגאגע געהאלטען דיא פלאש קריסטענבלוטה.

פרעפעקט: נעמאנד נאך ויד פון דעם פלאטען געווענען, וואסירע דו
וועלכסט געה צו דעם בעוואוסטען פלאטען, און פינדע דיא פלאשע!

וואסירע: (געהט און קומט מיט דער פלאש) דא הערר פערפעקט, איז די פלאשע
מיט קריסטענבלוטה.

הערפגאט: ערקויבען ויא הערר פערפעקט (עפענט דיא פלאש שמעקט, און דאן
צום שמש) איינען בעכער, הערר!

שמש: תבוא וימר (ברענגט איין בעכער).

העלפגאט: וויל דער הערר פערפעקט געפעליגסט איין ביסקען קריס-
טענברוט טרינקען? (גיסט אן, און גיבט איהם צו טרינקען).

פרעפעקט: (ריכט דאן טרינקט ער א ביסעל, צו וואסילע) קום הער! טרינקע!

וואסירע: (טרינקט, ער שרעקט ויד) אף! אף! דער יודישער נאט טהוט וואונ-
דער פון בלוטה איז געווארען וויין.

העלפגאט: אלוא נישט נור אומשוולדיגע מענשען האט איהר געפייניגט,
נור אויך דעם העררן פערפעקט צום נאדען געמאכט.

ריכטער : איך ביטע אים פערצייהונג, אבער דיעזער לופט האט אונז אלע צום נארען געמאכט.

וואסילע : הייליגער נאט! איך ווייס דאך אבער נאכן בעשטימט אז אין דער פלאש איז געווען בלויז נישט וויין!

העלפגאט : אזוי? דו וויסט נאכן בעשטימט? פון וואנען וויסטו עס נאכן בעשטימט?

פרעפעקט : דיא וואהרהייט וואססט לאסע איך דיר פאמאשען!
וואסילע : הערר דומיטריע ריוואן ווארום שווייגט איהר העלפט מיר דאך ארויס.

דומיטריע : וואס וויל דען פון מיר דער לופט?

וואסילע : איך איין לופט? דאן נענט איהר נאך איין גרעסערער לופט פון מיר! נא הערר פרעפעקט, איך האב מיר א הער אריין גענוקעט, און האב אונטערגעווארפען דאס פלעשעל בלויז, אבער וואס בין איך שולדיג ויין דיעזער בין איך, און האב געטון ווי ער האט מיר געהייסען דומיטריע : וואס ערלויבט ויך דיעזער דיעב?

וואסילע : און ווער האט מיר גענוקען דיעזען וועגל רינג אין קעלער אונטערגעווארפען? נישט איהר?

העלפגאט : נור ווייטער מיין פריינד, דאס איז נא נאכן אינטערעסאנט.

דומיטריע : ווען ווא מיר ציטערען ווען הערר פרעפעקט, איזט עס נור אויס געפערונג, וואס נא איינער אויס דעם נידריגען פענוועל ויך ערלויבט קען קאן גענען איינען ערלויבט, ער וואלט אז איך האב איהם געהייסען! הא! הא! הא! וואס מיר קענסטו עס בענווייזען? דו נידריגער לופט.

וואסילע : ווא ואל איך אנצאפען בענווייזע, אז דאס אלסדיג איז געוועהן אונטער פיער אויגען! הערר פרעפעקט בענווייזען קען איך נישט, נור שוועהרען שוועהר איך ביא הייליגע פון דעם קאלעדער, ווען ווא הערר פרעפעקט, האב איך פיערע קעשענעס מיט געלד, דאס האט ער מיר דאפיר געצאהלט, און נאך ציגענאנט אז מ'וועט שלאגען דיא יודען, וועל איך האבען א סך געלד, און יעצט לאזט ער מיר שטעקען אין דער בלאטע.

העלפגאט : ווא דיא וואכע איז הערר פרעפעקט, וינד ווא יעצט איבער צייגט פון דער אומשולד דער ארמען יודען!

פרעפעקט : פאלשטענדיג מען ואל די געפאנגענע וואפארט היער ברענגען.
(פארצייל אב.)

דומיטריע : אויך איך בין יעצט פון וייער אומשולד איבערצייגט, און איך ציה מיין אנקלאגע צוריק.

העלפגאט : אים נאמען דער געפאנגענען דאנק איך איהנען, הערר ריוואן!
דומיטריע : אלזא נומ, קאזט אונז די ארמע יודען נישט ווייטער שטערען אין וייער הייליג גיבעהט! געהן וויר (וויל געהן).

העלפגאט : נאך איינע קלייניגקייט, הערר ריוואן, יעצט בלייבט נאך איין פראגע, ווען דיא יודען אומשולדיג וינד, ווער וינד דיא שולדיגע? הערר דומיטריע! וואו איז איהר ברודער קארל?

דומיטריע : ווארום פראגען ווא מיר?

העלפגאט : ער וואר דאך איהר ברודער? צוואר נור אדאפטירטער ברודער, ווא מאן מיר גענאנט, אבער ביידע וויט איהר דאך צוזאמען ערצויגען, טהוט אייך ניין פערלוקסט נישט וועה.

דומיטריע : וועהר וועה, איך האב איהם נא ווא געליעבט.

האמינאה : אזא מזל אויף דיר, פערצייעט הערר פרעפעקט אבער איך קען מיר נישט קענען איינהאלטען איך קען דעם דומיטריע ריוואן וויט וויינע מינדערהייט, דען אזוי ווא קארל אזוי ער אויף מייער אויפגיבט אויפגעוואקסען אבער הלואי וואלט ער אין נאנצען נישט געווען אויפגעוואקסען דאס איז נישט קיין מענש נור א וואלף א טייער א שלאג א קראקאדיק א נאנצע מענאנשעריע און ווא קארל איז פערשווינדען דאס ווייבט קיינער נישט נור ער.

פרעפעקט : הערר ריוואן וואס האבען ווא דערויף צו ענפערן?

דומיטריע : נור איין ווארט, בענווייזע.

העלפגאט : דאמיט קען איך דיענען, קראנק און האלב וואהמיניג האט אייער ברודער אין איינער פונסטערן נאכט הערום געשלענדערט ביים אפער דער דאנוי-פלעצקיי וינד ווא אונטער וויינעם ריקען אויפגעטויבט און ווא איין מיכעלמערדער איהם אין וואסער געשקייט דערט ווא האבען געוועהן ווא פערצווייפערט ער האט מיט דען שטידמישען ווערען געקעמפפט ווא האבען געוועהן ווא ער וואר האפנונגסלאז פערקוירען אבער דאס האבען ווא נישט מעהר געוועהן ווא איין בארמקערציגע שיפער האט ויין קערפער אויס דעם וואכער

ארויסגעצויגען אים וועגנעם פון דעם פישען נישט אויפגעקען
צו ווערען.

דומיטריע: וואו הער וויסען זיא דאס אלעס;
העלפנאט: פאן אייער ברודער זעלבסט.
דומיטריע: דאן אינט מיין ברודער מיט איינע לינע אויף די ליפען
געשטארבען.

העלפנאט: ניין דומיטריע ער איז נישט געשטארבען דען דא שטעהט
ער געצט פאר דייןע אויגען (דעמאסקירט זיך).

פרעפעקט: שטייעט ביידע צו ואמען אין קעטען.
ריכטער: עס טהוט מיר לייד הערר ריוואן, אבער מייע פפדיקט ערלוי-
בען ויא מיר געפעליגס איהר ערקע האנד.

וואסילע: (העכט די הענד) עס לעבע דיא גלייכהייט קום קאמערעד! (אב).
(אויפטויש זלמן, ראשעל, דוד, מרים און מאיר).

אלע: ברוך מתיר אסורים.
האמינקה: עהרונדיגער גרייז איז אייך מיין איינבליק פערהאקט.
זלמן: וואס נאך וויקסטו פון מיר?

האמינקה: קאזט מיך אייער האנד קישען קאזט מיך אייך גליק ווישען
אייער אומשולד איז געווען, איהר זענט פרייא.
מאיר: דיא בשורה טובה האבען שוין אנדערע אנגעזאגט.

האמינקה: אבער מען האט אייך נאך נישט געזאגט וועמען איהר האט
אייער בעפרייאונג צו פערדאנקען פאסט מוטה גוטער אקטער, נעמט
אקע אייערע קרעפטע צו ואמען, מייע הענד האבען אייער קינד
אונזעק גערויבט און מייע הענד פיהרען... איהם זעצט צוריק צו דער
ברוקט פון זיין פאטער (פיהרט קארל צו זלמן'ען).

זלמן: גיטיגער פאטער אין הימעל... שענק מיר פח, עוד יוסף בני חיי!
הארל: דיין בלוט און פלייש ביז אייך, דיך רוקט מייע זעלע פאטער (אומארמונג).

זלמן: מיין יוסף מיין קינד.
ראשעל: מייער ביקטו וויערער.

דוד, מרים: אונזער קינד.
אלע: וואו היום עשה די גילה ונשמחה בו!

(פארהאנג).

(ענדע דעם שטיקעס).

געזאנגס-טעקסט.

Nr. 2.

(דאס זינגט דאס קאהר אויף ווי דער פארהאנג געהט אויף אים ערשטען אקט).

הארל: אין דער רייהע שטעלט אייך אלע אויס

נור זיך נישט שעהמען צייגט אייער טאלענט ארויס
לוקסיג מונטער ניט געשטארקען

נעמט אייך אין זין נעמט אייך אין זין

אלעס וואס איהר האט גילערנט

צייגט שטעל, זא זא זא זא.

קאהר: זא וויר פאלגען דייע גוטע לעהרע

אלעס טהון וויר נור דיר צור עהרע

ווער קען וואנען

דיר ענטזאנען

שטעל בעפעהלע נאמע זעעלע

וואס דו ווילסט ערצעהלע -

הארל: איהר בעסע שטעלט אייך ביי דיעזער זייט

פאסט נור אויף דעם טאקט

און איהר אקטען שטעלט אייך דא ניט ווייט

הערט נור צו וואס מען זאגט

און דיא טענערע זינד קאלאסאל

פאל שטימע און אויך טאלענט

און דיא סופרענע פאל מעטאל

נון צייגט היינטע וואס איהר קענט

ביים זינגען זיך בעמיהען

נישט הערונטער ציהען

הערט נור צו דער מעלאדיע

א יעדער באזינדער זינגט מיר נאך

אם ערשטען קאמט דער פאם
הערט נור הערט נור דאס.

(באם סארא מיט נאמען).

סאלא אלט: דיא שעהנע ראנע בליהט
נור אין פריהלינגס צייט
יא ויא בליהט נור אין פריהלינגס צייט
פריהר ניט, פריהר ניט
ווער לעבט ניט, דיא בלומען
דעם דופט דעם שטומען
ווער דיא שעהנע ראנע נור ערבליקט
ווערט פון איהר ענטציקט (ביסס).

אלט

דיא שעהנע ראנע בליהט
נור אין פריהלינגס צייט
יא ויא בליהט
נור אין פריהלינגס צייט
פריהר ניט, פריהר ניט
ווער לעבט ניט, דיא בלומען
דעם דופט דעם שטומען
ווער דיא שעהנע
ראנע נור ערבליקט
ווערט פון איהר ענטציקט

סאפראן

דיא שעהנע ראנע בליהט
דיא ראנע וי בליהט.
דיא ראנע וי בליהט
אין פריהלינגס צייט
נור אין פריהלינגס צייט
פריהר ניט, פריהר ניט
ווער לעבט ניט, דיא בלומען
דעם דופט דעם שטומען
ווער דיא שעהנע ראנע נור ערבליקט
ווערט פון איהר ענטציקט.

קארל: פארשטע יעמט דאס אינעםאנא —

כאהר: אף וויא שעהן ואנט אליין קלינגט דאס ויעם.
דיא מעלאדיע היבש דיא שטימען נישט מאוס, יא
אף וויא שעהן ואנט אליין קלינגט דאס ויעם
דיא מעלאדיע היבש שטימען נישט מאוס
אף וויא עס קלינגט וא ויעם
אף עס קלינגט וא ויעם
אף עס קלינגט וא ויעם, וא ויעם.

קארל: אין יעמט דאס ליער
דאס שקלאונען ליער
די ווארשטע נור פאקט אויף גומ.

ראשעל

קאהר:

דאס איזט איין ליער
פון שקלאונעריי
וויא וי טריימען
וין אמאל פריי
מענשען אלע הערט
וואס דער שקלאונע בענעהרט
ער פערלאנגט אויף
ווינע רעכטע
ער ווינשט אויף צו לעבען פריי
ליידען פון טראנען שלעכטע
איז דיא צייט שאהן לענגס פארביי
Doina אוי אוי אוי הערט מענשאלעך
אוי אוי אוי הערט מענשאלעך אויס.
אוי אוי אוי אוי
אוי דער שמערץ איז גרויס.
מען טהוט אוי וועה אוי אוי
אוי פייניגען ועה
מען טהוט אוי וועה מען טהוט אוי וועה וועה וועה וועה.
וועה וועה וועה וועה וועה וועה.

וואלצער:

נעהט נעהט נעהט נעהט אייך צו ואמען דאך
נעהט נעהט נעהט ווארשט שוין אראב דעם יאך.

דועט:

קארל	ראשעל
נעהט נעהט נעהט	נעהט נעהט נעהט אייך
נעהט נעהט נעהט	צו ואמען דאך
נעהט נעהט	נעהט נעהט שוין אראב
ווארשט שוין אראב דעם יאך.	דעם יאך

וענט איהר דען וועניג
 געווען אונטער טעניג
 וויפיעל נאך איז דער שיעור
 צו ליידען עוויג וענט איהר דען בעשטימט
 פארנוואס נור אייך אה דיא צרות קומט.
 וענט איהר דען וועניג
 געווען אונטער טעניג
 וויפיעל נאך איז דער שיעור
 צו ליידען עוויג וענט
 איהר דען בעשטימט
 פארנוואס נור אייך
 אה דיא צרות קומט.

דיא פרייהייטם גלאקע
 הערט נור ווי זי קלינגט
 די פרייהייטם גלאקע
 הערט נור ווי זי קלינגט

קאהר : שנעלער שנעלער שנעלער קומט שוין ביסס
 קומט קומט קומט קומט קומט
 קומט דיא פרייהייט בעגריעסט.

ד ו ע ט קארל און ראשעל :
 האך פרייהייט האך פרייהייט
 דין בעגריסען אלע צוזאמען
 האך פרייהייט האך פרייהייט
 ועס קלינגט אונז דיין נאמען
 יא האך יא האך
 יא האך פיר דער פרייהייט
 דער פרייהייט.

קאהר
 געהט געהט
 געהט געהט אייך צו נאמען דאך
 צו ליידען עוויג וענט איהר
 בעשטימט
 פארנוואס נור אייך
 אה די צרות קומט.

הערט איהר דען ניט ניין
 הערט איהר דען ניט ניין

ביסס
 האך פרייהייט האך פרייהייט
 דין בעגריסען אלע צוזאמען
 האך פרייהייט האך פרייהייט
 ועס קלינגט אונז דיין נאמען

Nr. 3.

אין ערשטען אקט ווען מאיר דרויער טרעפט זיי

ד ו ע ט :

ראשעל
 מיט מיין הערץ קעמפף איך
 ניט מעהר
 איך ליעב דין וויא מיין נאנץ
 לעבן
 דעם הערץ בעפעהלען איז שוועהר
 קיין שווערערעם קען נישט געבען
 איך אפפער אלעם פיר דין
 מיין פאטער און רעליגיאן.
 קארל
 קעמפף נישט מעהר
 איך ליעב דין וויא מיין נאנץ
 לעבן
 ועהר שוועהר יא
 שוועהר ועהר שוועהר
 יא פיר מיך
 דיין פאטער און רעליגיאן.

ביידע :
 וועסטו נור מינע אויף אימער ניין
 דאן איז מיר אלעס ליעב שוין
 שווער שווער שווער דו
 ביי דער ליעבע שווער
 שווער ניין, שווער ואלען וויר ביידע
 ביידע נעמאלס מעהר.

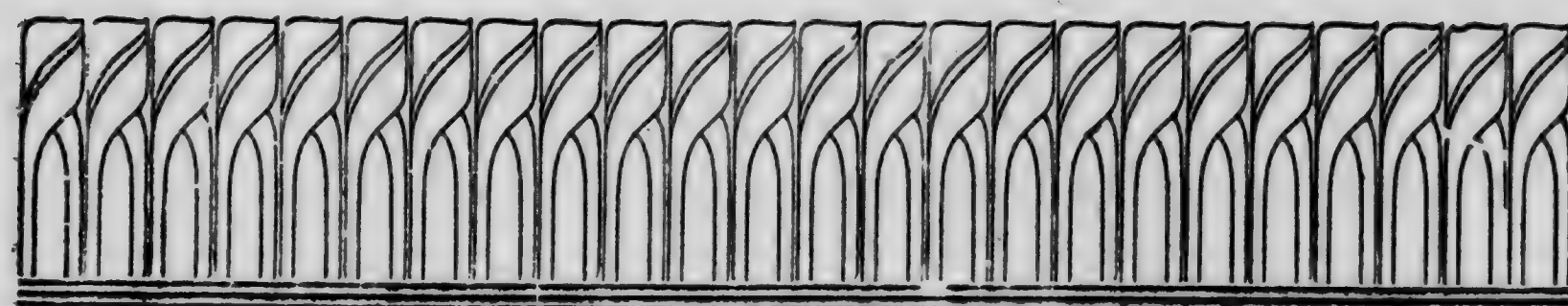
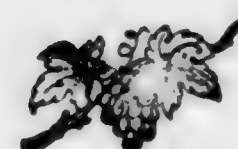
ראשעל : בעהיטע נאט איך ואל דעם שריט
 ניט בערייזען.
 קארל : ניין ניין ניין ניין נישט בערייזען.
 ראשעל : ווירד מיין פאטער א מאל פערצייהען.
 קארל : יא יא יא יא פערצייהען.
 ראשעל : אלעס אין דין געווען האב איך
 אלעס ווירד ערזעצן דיין טרייהע מיר.

ביידע :
 טריי ביז אין טאד
 איך שווערע ביי נאט
 איך שווערע ביי דעם נאט פון ליעבע אליין
 מאנעל און נאט
 אויך בעסטעל ברויט

ואל אונזער ליעבע קיין מאל שטערען ניין ביסס, טריי א. ז. וו.

הארל : שווערע ביי דיינעם אלטען פאטער
 ראשעל : יא איך שווערע עם דיר
 הארל : טריי וועסטו ויין אויך מיר אויך ווייטער
 ראשעל : יא איך שווער עם דיר
 הארל : שווערע ביי דיינעם אלטען פאטער
 ראשעל : איך שווער עם דיר
 ביידע : געטריי צו ויין.

ענדע ערשטען אקט.

צווייטער אקט.

דאס זינגט וואסיליע ווען ער קומט ביטן פלעשול בראנפען איידען קארל גיבט
 איהם דעם פאטש.

Nr. 4.

קופלע וואסיליע.

נוער פארברענגט דאס לעבען פריי	נוער פראנפען בייער און ויין, יא, יא.
אהן וארגען אהן שמערץ	לעבען לעבען איך אויך נישט לאנג.
נוער טרינקט ויין און ויפט געטריי	נוער דערזעהן געהט שוין א נאנג
נוער דערמיט קוויק איך מיין הערץ	און ווערט מיר נמאום אט דער צימער
מיין נאנץ לעבען נור איך קנאק	מזו וי געהן דא נישט שטעהן געהן
מיט דער בייטש האק און האק	עם איז א לעבען פול מיט פרייד
הענו הענו געה.	עם איז א לעבען פול מונטערקייט
עם איז א לעבען פול מיט פרייד	איך ווייס נור טרינקען טרינקען
עם איז א לעבען פול מונטערקייט	ניט שפארען ויין
איך ווייס נור טרינקען טרינקען	הלעפטשען און בורטשען נאר
נישט שפארען ויין	בראנפען בייער און ויין
הלעפטשען און קורטשען	הע הע טרינק נור טרינק דעם ויין

(טאנץ).

Nr. 5.

דאס זינגט קארל ווען ער פאנטאזירט נאך ראשעל וואס וי געהט חתונה האבען.

ראמאנסע קארל.

וואצו נאך לעבען וואצו נאך שטרעבען
 געבראכען מיין הערץ, האט דיענער שמערץ
 גיעסט מיינע טרערען איהר ואלט נישט אויפהערען

פילייקט וועט ווין דיא ענדע מיין
 ואנואס ערטרענען — אדך זאלקע פלאנען
 בעסער אה נאט — שיק מיר דעם טוידט
 דען אהנע דיר — וויא שוועהר איז מיר
 שוועהר אהן א שיער ראשעל ראשעל
 דו ביסט מיין לעבען
 ראשעל ראשעל דו ביסט נור מיין
 יא אלעס וועל איך וועק געבען
 ראשעל דו זאלסט נור מינע ווין
 אדך וויא אהנע דיר בין איך וויא טוידט
 נעם צו מיין לעבען דיא גרויסער נאט
 יא יא גרויסער נאט

Nr. 6.

אין פערזאנלונג צו דער חתונה.

גראטולאציען קאהר.

דאמען:

מיט מול אין א גוטער שעה
 ועה דיא ברה איז נאך נישטא
 ועהט נור ועהט נור אלע ווענען דא
 יענטע ציפה ברוך הבא
 (1) ביז ווי קומען צי.

(2) וואס וועל מיר דא שטעהן.

מיר וועלען ויך אביסעלע פרייען
 א יושר וואלט געווען
 קלעבען דאס איז אמת.

האפען אלע א גוט טענצעל ועהן יאה

הארצליך מאמליך אוי אוי אוי
 לויבאליך באביליך ס'איז טאקי גוט
 אז נעמאנאט טאנאט טאנאט אוי אוי
 ברענען זאל דיא הויט.

אז נעמאנאט טאנאט טאנאט אוי אוי
 טאנאטען ביז אין טויט.

הארצליך מאמליך אוי אוי אוי
 לויבאליך באביליך ס'איז טאקי גוט (ביסט)
 אפער מינע איהר מאנסביל גאר
 ווייל מיר האבען לאנגע האר

איז ביי אונז דער שכל קורץ און קליין הא!

האט קיין טעות זאגט מען אייך

הילען קען מען גלייך מיט אייך

זוא חכמה קענען ווייפער אויך יאה!

הארצליך מאמליך אוי אוי אוי
 לויבאליך באביליך ס'איז טאקי גוט (ביסט)

ווען מיר אלע טאנאטען ווילען

וועט איהר אונז שוין נישט אנשטעלען

האפ האפ האפ האפ אלע.

וידען פרייט אייך

מענער:

צי דער שמחה גרייט אייך

מיר מקבלים ווענען פול אויף חתנות און תנאים

עס וועט ווין פרייהליך

נאר ביר המלך.

עסען טרינקען וועלען מיר וויא דיא גוים

דערנווייל וייט שטיל רעדט נישט פיעל

שאה צש. צש. צש. צש.

(1) וויא קען ווין א שמחה נו

נו נו טאקע נו

אלע:

(2) אז מיר מקבלים ווענען נישט דא

נו טאקע נו

אלע:

(3) טאקע נור דערפאר געקומען

יאה געקומען אלע אהער

(4) מיר וועלען האפען דא מווען

עסען טרינקען וואס מעהר.

1 מיר וועלען גיסקען וויין.

אלע:

2 אין אונזער בויך אריין

אלע:

3 און דערצו נאך וינגען טאנצען פון

מול טוב דער שעהנער בלה

אונזער ברקה יודען הערט

דער וונג זאל נור ויין ממעלה

דאס איז איהם בעשערט

אלע:

אוי אוי נו נו נו

וואס'זשע שטעהט איהר נאך

טאנצען געהט איהר דאך

איהר וועט לעדיג דא געוויס נישט שטעהן.

יא יא יא

אוי אוי נו נו נו

וואס'זשע שטעהט איהר נאך

טאנצען געהט איהר דאך

איהר וועט לעדיג דא געוויס נישט שטעהן.

טראסק פלאסק מיט דיא לאפעס

ריפ טיפ וויא קאצאפעס

טאנצ'ין דאס קענט איהר דאך

שפרינגען אויך

טאנצט סינאל געהן א רויך.

קינדער:

קומט קומט קינדערליך

קומט קומט קינדערליך

קומט נור צו דער שמחה

קומט.

1 געשיקט אונז אלע אהער

אוי טרעפט ווער האט דאס ווער

אלע:

דיא מאמע

געהט אייך קינדער

געהט געשווינד ער זאגט דיא מאמע.

2

ווער האט מיר וויא א פראגט

אזוי אויסגעפונצט נאלאנט דיא מאמע

חנה לאה זאגט ויא פאם אויך

שיך און זאקען שלעפ ארויך

געהט בענפעטשנע וייט סטאטעטשנע

זאגט דיא מאמע.

אז מיר זענען געווען שוין פערטיג

יאה יאה יאה יאה יאה

זאגט וי צו אונז גרויסאקטיג

יאה יאה יאה יאה יאה

קינדער ווינשט מיר צי

ווינשט מיר צי

אלע:

1 וינגט און פלעסקעט צי

אלע:

פלעסקעט צי.

זאגט מיר נאך דיא ברקה ווארט ביי ווארט.

2 קינד:

איך זאל נור דערלעבען דיא גרוילה

פערקנאסען מין מיוניקיל אפילו

און ויי פיהרען צו דער חופה

זאל דיא מאמע ציפה

אוי פאר פרייד איך חליפה אוי אוי אוי

אמן אמן אמן אמן אמן.

ביסס

(איינלאגע ביי דער מוזיק).

דאס זאגט מאיר דרויער זאפארט נאך דעם קאהר.

דער שדכן.

I.

דער שדכן איז אראב געשיקט אויך דער וועלט

צו געהן געהן און געהן

אין אום ער זאל פערדיענען עפעס געלד.

דארף ער דרעהן דרעהן און דרעהן.

איך ארבייט אוי מיט אלע כחות
צו פערדרעהן גוט די מוחות
אונגעשפארטע מחותנים.
ס'איז דען אזא גרויס וואונדער
אז איך פארהונגער מיט צעהן קינדער
פאל אויף דעם פנים.

רעפריין:
איך פליה איך טיה איך בריה פון פריה
פאקליגן אין דריי גארען.

איך דרעה איך געה איך געה אז צוויי
זאל איך צווייף פארען.

מע דארף פערשטעהן צו פערדרעהן
א הינדיג מיט א קאץ

און ויך אונגעהן ביז צו געהן
דעם לעקעך אויף דער טאץ.

II.
דער שדכן איז א מאשין וואס טרייבט איהם דאמפף
צו געהן געהן און געהן

שטענדיג מוז ער צוליעב דעם לעבענסקאמפף
דרעהן דרעהן און דרעהן

עפעס איינער מיט א דאמע
שיקט מיך צו איהר טאטע מאמע.

איך זאל ווי ביידע צווייף דרעהן
דער שידך געהט דאכט ויך גרויסארטיג

ווי איך בין שוין אזוי ווי פארטיג
פאקט דיא פלה וועהען.

רעפריין:
איך פליה איך טיה א. ו. וו.

III.
אוי ביז מיר דוכט ויך איך מעג שוין זאגען האפ
דארף איך געהן געהן געהן

דארען שושען קווארען דארף מיר דער קאפ.
פון דרעהן דרעהן דרעהן

שוין געעהן ויך חתן פלה
איינפערשטאנדען זענען אלע
דאס גאנצע בינטעל מחותנים
עס דארף נאך דויערען א פאר רגעים
ענטלויפט דיא פלה מיט א שניץ.
אוי פלאקט מיר מיין פנים.

רעפריין:
איך פליה איך טיה א. ו. וו.

דריטער אקט.

Nr. 7. ביים סדר, זלמן אין קאהר.

דער סדר.

(אהנע ווארטע).

קאהר:

זלמן:

קאהר:

זלמן:

קאהר:

זלמן:

קאהר:

זלמן:

געה נור דיין געליטעטעם פאלק ישראל

אויסערנועהלט האסטו אונז פון אמאל

מיר זאלען דיין נאמען אימער פרייען

אז די ביזט דער איינציגער גאט ווי ווייזען

זאגען אלע פערקער גרויסער בורא

אנגערקענען די מאכט פון דער תורה

נור דיא אונגעעהליגע

מצות די הייליגע

האלטען אויף דיין פאלק ישראל.

סאלא אלט: נתתן לנו ד' אלהינו

צום לעבען זאגערען.

א גוטען זכרון

דערצעהלען דיא וואונדער

אויף קינדס קינדער.

את יום.

קאהר
ביסס

זלמן: את יום חג המצות הזה

ראשעל: את יום חג המצות הזה

ומן חרותנו ומן חרותנו

מקרא קדש וקר ליציאת מצרים

מצרים מצרים

קאהר:

וי פערפלוקט מצרים מצרים אימער

פרעה ימח שמו

ימח שמו וזכרו

פלוד וינען אנדענקען

דעם רשע דעם

אונזערע אבות געפלאגט קיין קאטוועס.

געארבייט געקנעטען איהם ציגעל און ליים

אבער מיט מכות באצאהלט האט גאט טאקע עס

סאיז ניט געבליבען קיין וקר פון איהם.

און דאך פון אלע צרות ארויסגעטראגען

האסטו אונז דיין פאלק געלאזט זאנען

כי בנו בחרת ואותנו קדשת

פון אלע פעלקער ליעבער איז דיר ישראל

ער ליידעט און גלויבט

אז נור איין גאט לעבט.

נאר דערפאר העלפט איהם גאט אלע מאהל

ברוך אתה ד'

זלמן:

ברוך הוא וברוך שמו

קאהר:

מקדש ישראל אה

זלמן:

והומנים.

אמן.

קאהר:

(דיא קשיות פרענט ראשעל).

Nr. 8. דיא קשיות.

I.

ראשיל: קשיות גאנץ אנדערע פרעג איך היינט

מה נשתנה וואו איז דאס רעכט

זאג ווארום האט מען דעם יידען פיינט

איז ער דען ווירקליך אזוי שלעכט

קאכט איהם ויין פאטערלאנד דען קיין בלוט

איז ער דען קיין פאטריאט

ווארום איז ער אונזער דעם יאך פון קנוט

ווארום שווייגסטו אונזער גאט

זארגט ער דען ניט פאר ויין קינד און ווייב.

פיהלט ער קיין לייד און קיין שמערץ.

טהוט איהם נישט וועה אז מען שנייט ויין לייב

קלאפט דען אין איהם קיין הערץ.

דער תירוץ איז קלאר. דערנעלבער וויא בעפאר.

קנעכט זענען מיר נאך היינט.

יודאלע נישט האב קיין מורה

פאר דיא פרעגים פון דער צייט.

דיא וועכט פון ויין נאך ווערען בעפרייט

רעכנען וועט ויך דער בורא

מיט יעדען אנטיסעמיט

אתה בחרתנו ביזנו דאך יוד, יאה יאה

II.

וויא זענען דיא פראגרעסיווע לייט

וואס האט דיא בילדונג געמאכט פון ויין

זאגט ווארום שטעהן ויין אין א וייט

און פיהלען נישט דעם יידענס וועה.

אין דיעזער צייט נאך עלילת דם

אז דער יוד דארף בלוט פאם מדיסט.

פערנאכען איז יודיש בלוט שוין א ים

מען פלאגט איהם יעצט נאר אומזיסט

מען מאכט פאגראמען מען ברענט מען רויבט

צערשטערט ווערט דעם יידענס געכט

וואס ווערען דיא שלענער נאך געלויבט.

פאר וואס הערט מען קיין פראטעסט.

דער תירוץ איז קלאר. דערנעלבער וויא בעפאר

קנעכט זענען מיר נאך היינט. רעפריין. א. ז. וו.

רעפריין:

דער
פער
טע
ל

קאהר
ביסס

פירטער אקט.

Nr. 9.

דאס וינגט קאהר מיט חזן אין שיהל ביום לעטצטען אקט.

קאהר :

פתחי לי שערי צדק

אבא אבא בם אודה יה

זה השער לה צדיקים צדיקים

יבאו בו יבאו בו

אלט :

אודה אודה כי עניתני
נתתי ונתתי לי לישועה

קאהר ביסס

טענאר :

אכן מאסו הבונים

קאהר :

אכן מאסו הבונים

אלט :

אוי אכן מאסו הבונים

היתה היתה היתה היתה

היתה לראש פנה

באס :

מאת ה היתה זאת זאת זאת

היא נפלאות בעינינו

קאהר :

היא נפלאות בעינינו

היא נפלאות בעינינו

סאפראן :

זה היום עשה ה'

אלט :

זה היום עשה ה'

טענאר :

נגילה ונשמחה בו

זה היום עשה ה'

נגילה ונשמחה בו

קאהר :

אנא אנא ה' - הושיעה נא.

ראשעל :

יודעלע האב ניט קיין מורא

פאר דיא פרעה'ס פון דער צייט

דו וועסט פון זיי נאך ווערען בעפרייט

רעכענען וועט זיך דער בורא

מיט יעדען אנטיסעמיט

אתה בחרתנו ביסמו דאך יוד

יא יא.

ביסס יודעלע א. ז. וו.

ענדע דער אפערעטע.